

PROGRAMACIÓN VALORES ÉTICOS

IES ILLA DE SARÓN 2019/20

ÍNDICE

➤ Contextualización.....	páx.3
➤ Marco legal.....	páx.4
➤ Introducción.....	páx.5,6
•Elementos do currículo	
•Organización da etapa	
➤ Obxectivos xerais da etapa de secundaria.....	páx.6,7
➤ Competencias clave.....	páx.7-10
➤ Contribución da materia á adquisición das competencias clave.....	páx.10,11
➤ Perfil competencial da materia en 1º e 2º da ESO.....	páx.12-16
➤ Organización temporalización.....	páx.16
➤ Perfil competencial da materia en 3º e 4º da ESO.....	páx.17-21
➤ Organización temporal.....	páx.22
➤ Temas transversais.....	páx.22-26
➤ Metodoloxía.....	páx.27-33
➤ Avaliación.....	páx.33-36
➤ Profesorado que imparte a materia.....	páx.36

0. CONTEXTUALIZACIÓN

Características do centro:

O I.E.S. “ILLA DE SARÓN” está situado ás aforas do núcleo poboacional de XOVE, é un municipio da provincia de [Lugo, Galicia \(España\)](#), pertencente á [Mariña de Lugo](#). A súa extensión é 89,1 km² e alcanza unha poboación de 3.376 habitantes.

Situado ao norte da provincia, destaca por ser un concello costeiro e rural, limitando xeográficamente con San Cibrao e Viveiro.

Desde o punto de vista socioeconómico o concello de Xove caracterízase polo elevado peso do sector industrial (ALCOA), aínda que algunhas familias do núcleo urbano adícanse ao sector servizos, tendo o rural un peso importante na actividade socioeconómica do concello.

Centros adscritos:

A maior parte do alumnado que acude ao centro procede do centro de primaria do concello Xove, tomamos estudantes das diferentes aldeas que pertencen ao concello de Xove, Lago, Morás, Xuances, A Rigueira, Portocelo, Sumoas, segundo os datos do Instituto Nacional de Estadística (INE), as aldeas perden poboación de xeito acusadísimo nos últimos 15 anos. A regresión da natalidade, a reconversión industrial (que reduciu en case tres cuartos o cadro de persoal da central de ALCOA, son os dous principais aspectos polos cales explicamos e entendemos a progresiva diminución do número de habitantes que pode influir no número de alumnado do IES Illa de Sarón.

Ensinanzas que oferta:

- Ensinanza secundaria : Primeiro ciclo: 1º, 2º, 3º (unha liña), Segundo Ciclo: 4º(unha liña)
- Ciclo Formativo de Grao Medio de Sistemas Microinformáticos e Redes.
- Ciclo Formativo Superior de “ Programación da Producción en Moldeamento de metais e Polímeros” (2000 horas)

Características singulares:

O IES “ILLA DE SARÓN ” pertence a rede **PLAMBE**, Plan de Mellora de Bibliotecas Escolares, participa no **Proxecto Colaborativo das Bibliotecas Escolares da zona da Mariña Occidental : MICRORREDE A MARIÑA** (<http://microrredeamarina.blogspot.com.es>)

Funciona un servizo de transporte.

O IES ILLA DE SARÓN está dentro do proxecto Abalar asumindo o concepto de centro educativo dixital, o centro conta actualmente con 4 aulas abalar equipadas con pizarra e proxector dixital e cun ordenador ultra portátil para cada alumn@.

Características do alumnado:

Este centro caracterízase fundamentalmente pola ampla diversidade do alumnado o cal responde a diferentes motivacións e intereses, o que fan deste aspecto unha enorme riqueza para o IES, así como tamén destacar a presenza de alumnado procedente de distintas nacionalidades aumentando a riqueza cultural e social entre o alumnado, favorecendo os plans de acollida e convivencia.

Sendo susceptible de mellora, non se observan problemas de conducta moi graves no noso centro, estes aparecen principalmente nos primeiros cursos, e fundamentalmente con alumnos desmotivados polos estudos, esta conflictividade vai desaparecendo a medida que avanza os cursos.

A práctica totalidade dos conflitos resólvense co diálogo dentro do marco en que xorden:

- diálogo profesor/a-alumno/a
- diálogo titor/a-alumno/a
- diálogo director/a/xefe de estudos-titor
- diálogo director/a/xefe de estudos-alumno/a

diálogo director/a/xefe de estudos-profesor/a

Outro aspecto a salientar con respecto ao alumnado e que segundo os datos que figuran no noso Plan Lector, o galego é a lingua máis habitual entre o alumnado.

1. MARCO LEGAL

Para a elaboración da programación teremos en conta os seguintes documentos:

- Lei Orgánica 8/2013 9 decembro para a mellora da calidade da educación

- Texto consolidado da lei orgánica 2/2006 3 maio de educación.

- Decreto 86/2015 do 25 de xuño polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na comunidade autónoma de Galicia.

- Orde ECD/65/2015, do 21 de Xaneiro polo que se describen as relación entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato.

- Orde do 7 de xuño de 2017 polo que se aproba o calendario escolar para o curso 2017/2018 nos centros sostidos con fondos públicos.

- Decreto 229/2011 do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes de Galicia.

- Orde do 20 de febreiro do 2004, polo que se establecen as medidas de atención específica ó alumnado procedente do estranxeiro.

- Decreto 79/2010, 20 maio, para o plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia.

-Decreto 8/2015, do 8 de Xaneiro, polo que se desenvolve a lei 4/2011 do 30 de Xuño de convivencia e participación da comunidade educativa en materia de convivencia escolar.

-Decreto 324/1996 26 Xullo regulación orgánica dos centros (Orde 1 de Agosto polo que se dictan as instrucións para o desenvolvemento do decreto 324/1996)

-Orde do 23 de xuño de 2008 pola que se modifica a do 21 de decembro de 2007 pola que se regula a avaliación na educación secundaria obrigatoria na comunidade autónoma de Galicia. (DOGA do 24 de Xuño 2008)

2. INTRODUCCIÓN

2.1 ELEMENTOS DO CURRÍCULO

Definicións básicas:

- Currículo: regulación dos elementos que determinan os procesos de ensinanza e aprendizaxe.

- Obxetivos: referentes relativos aos logros que o estudante debe alcanzar ao finalizar a etapa, como resultado das experiencias de ensinanza-aprendizaxe intencionalmente planificadas.

- Contidos: conxunto de coñecementos, habilidades, destrezas e actitudes que contribúen ao logro dos obxetivos da etapa educativa e á adquisición de competencias. Na Educación Secundaria Obrigatoria (ESO), os contidos ordenanse en asignaturas que, a súa vez, clasifícanse en materias ou ámbitos, en función da propia etapa educativa, ou ben dos programas nos que participen os alumnos. Ditas materias pertencen a un dos seguintes tres bloques de asignaturas: troncais, específicas ou de libre configuración autonómica.

- Criterios de avaliación: referente específico para avaliar o aprendizaxe do alumno.

- Estándares de aprendizaxe avaliábeis: son as especificacións dos criterios de avaliación que concretan o que o estudante debe saber, comprender e saber facer en cada asignatura.

- Metodoloxía didáctica: conxunto de estratexias, procedementos e accións organizadas e planificadas polo profesorado, coa finalidade de posibilitar o aprendizaxe do alumnado i o logro dos obxetivos plantexados.

- Competencias: capacidades para aplicar de forma integrada os contidos propios de cada ensinanza e etapa educativa, co fin de lograr a realización adecuada de actividades e a resolución eficaz de problemas complexos.

Para o seu desenrolo na ESO, identifícanse sete competencias:

- a) Comunicación lingüística.
- b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.
- c) Competencia dixital.
- d) Aprender a aprender.
- e) Competencias sociais e cívicas.
- f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
- g) Conciencia e expresións culturais.

2.2 ORGANIZACIÓN DA ETAPA

A etapa da ESO organízase en materias e comprende dous ciclos: o primeiro (que contén tres cursos escolares), e o segundo (dun só curso), que terá un carácter fundamentalmente propedéutico.

Existen tres tipos de materia:

1. **Troncais**, cuxos contidos comúns, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe avaliábeis e horario lectivo mínimo son establecidos polo Goberno con carácter xeral para todo o alumnado. Son de cursado obrigatorio.

Á súa vez, clasifícanse en:

1.1. Materias xerais: comúns para todo o alumnado.

1.2. Materias de opción: en 3.º e 4.º hai algunhas materias troncais de entre as que os estudantes deben elixir.

2. **Específicas**, cuxos estándares de aprendizaxe avaliábeis son establecidos polo Goberno, aínda que corresponde ás Administracións educativas determinar os contidos e complementar os criterios de avaliación, se se considera oportuno. Algunhas delas deben ser cursadas obrigatoriamente polo alumnado, mentres que outras son de opción.

3. **De libre configuración autonómica**, cuxo deseño curricular é competencia das distintas Administracións educativas. Entre elas incluírase a materia Lingua Cooficial e Literatura, cando cumpra.

A materia Valores Éticos é específica, que os alumnos poden elixir como opción alternativa aos estudos de Relixión, e que deben cursar en todos os cursos da Educación Secundaria Obrigatoria. Desde a Administración central establecéronse os criterios de avaliación e os estándares de aprendizaxe avaliábeis; é competencia de cada Administración educativa o establecemento dos contidos e do horario lectivo semanal.

3. OBXECTIVOS XERAIS DA ETAPA DE SECUNDARIA

A Educación Secundaria Obrigatoria debe contribuír a desenvolver no alumnado as capacidades que lles permitan alcanzar os seguintes obxectivos:

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto aos demais, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e grupos, exercitarse no diálogo afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións cos demais, así como rexeitar a violencia, os prexuizos de calquera tipo, os comportamentos sexistas e resolver pacíficamente os conflitos.
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información para, con sentido crítico, adquirir novos coñecementos. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en distintas disciplinas, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas nos diversos campos do coñecemento e da experiencia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua castelá textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, a lectura e o estudo da literatura.
- i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.
- j) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e a historia propias e dos demais, así como o patrimonio artístico e cultural.
- k) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o dos outros, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar críticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medioambiente, contribuíndo á súa conservación e mellora.
- l) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das distintas manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

4. AS COMPETENCIAS CLAVE

Antes de concretar como contribúe a materia de Valores Éticos ao desenvolvemento das competencias clave, analizaremos, en primeiro lugar, que son, cantas son e que elementos fundamentais as definen. Enténdese por competencia a capacidade de pór en práctica de forma integrada, en contextos e situacións diferentes, os coñecementos, as habilidades e as actitudes persoais adquiridos. As competencias teñen tres compoñentes: un saber (un contido), un saber facer (un procedemento, unha habilidade, unha destreza, etc.) e un saber ser ou saber estar (unha actitude determinada).

As competencias clave teñen as características seguintes:

- Promoven o desenvolvemento de capacidades, máis que a asimilación de contidos, aínda que estes están sempre presentes á hora de concretar as aprendizaxes.
- Teñen en conta o carácter aplicación das aprendizaxes, xa que se entende que unha persoa competente é aquela capaz de resolver os problemas propios do seu ámbito de actuación.
- Baséanse no seu carácter dinámico, posto que se desenvolven de maneira progresiva e poden ser adquiridas en situacións e institucións formativas diferentes.
- Teñen un carácter interdisciplinar e transversal, posto que integran aprendizaxes procedentes de distintas disciplinas.
- Son un punto de encontro entre a calidade e a equidade, por canto que pretenden garantir unha educación que dea resposta ás necesidades reais da nosa época (calidade) e que sirva de base común a todos os cidadáns (equidade).

As competencias clave, é dicir, aqueles coñecementos, destrezas e actitudes que os individuos necesitan para o seu desenvolvemento persoal e a súa adecuada inserción na sociedade e no mundo laboral, deberían adquirirse ao acabar a ESO e servir de base para unha aprendizaxe ao longo da vida.

Vexamos que elementos fundamentais conforman cada unha do sete competencias clave que se deben adquirir ao termo da ESO:

1. Comunicación lingüística (CCL)

Definición, Habilidade no uso da linguaxe para a comunicación, a representación, comprensión e interpretación da realidade, a construción do coñecemento e a organización do pensamento, as emocións e a conduta.

Coñecementos : Compoñente lingüístico. Compoñente pragmático-discursivo. Compoñente sociocultural. Compoñente estratéxico. Compoñente persoal.

Destrezas: Ler e escribir. escoitar e responder. Dialogar, debater e conversar. Expor, interpretar e resumir. Realizar creacións propias.

Actitudes : Respecto ás normas de convivencia. Desenvolvemento dun espírito crítico. Respecto aos dereitos humanos e o pluralismo. Concepción do diálogo como ferramenta primordial para a convivencia, a resolución de conflitos e o desenvolvemento das capacidades afectivas. Actitude de curiosidade, interese e creatividade. Recoñecemento das destrezas inherentes a esta competencia como fontes de pracer.

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT)

Definición da competencia matemática implica a capacidade de aplicar o razoamento matemático e as súas ferramentas para describir, interpretar e predicir distintos fenómenos no seu contexto. As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía proporcionan un achegamento ao mundo físico e á interacción responsable con el desde accións, tanto individuais como colectivas, orientadas á conservación e mellora do medio natural, decisivas para a protección e mantemento da calidade de vida e o progreso dos pobos.

Coñecementos: - Números, medidas e estruturas. - Operacións e as representacións matemáticas. - Comprensión dos termos e conceptos matemáticos. - Os saberes ou coñecementos científicos relativos á física, a química, a bioloxía, a xeoloxía, as matemáticas e a tecnoloxía, os cales se derivan de conceptos, procesos e situacións interconectadas.

Destrezas:- Aplicación dos principios e procesos matemáticos en distintos contextos, para emitir xuízos fundados e seguir cadeas argumentais na realización de cálculos, análises de gráficos e representacións matemáticas e manipulación de expresións algebraicas, incorporando os medios dixitais cando sexa oportuno. - Creación de descrições e explicacións matemáticas que levan implícitas a interpretación de resultados matemáticos e a reflexión sobre a súa adecuación ao contexto, do mesmo xeito que a determinación de se as solucións son adecuadas e teñen sentido na situación en que se presentan. - Utilizar os conceptos, procedementos e ferramentas na resolución dos problemas que poidan xurdir nunha situación determinada ao longo da vida. - Utilizar e manipular ferramentas e máquinas tecnolóxicas. - Utilizar datos e procesos científicos para alcanzar un obxectivo. - Identificar preguntas. - Resolver problemas. - Chegar a unha conclusión. - Tomar decisións baseadas en probas e argumentos.

Actitudes : - Rigor, respecto aos datos e veracidade. Asunción de criterios éticos asociados á ciencia e á tecnoloxía. Interese pola ciencia, o apoio á investigación científica e a valoración do coñecemento científico. Sentido da responsabilidade en relación á conservación dos recursos naturais e ás cuestións ambientais, e á adopción dunha actitude adecuada para lograr unha vida física e mental saudable nunha contorna natural e social.

3. Competencia dixital (CD)

Definición Habilidade para buscar e procesar información mediante un uso creativo, crítico e seguro do TIC.

Coñecementos: Técnicas e estratexias de acceso á información. Ferramentas tecnolóxicas. Manexo de distintos soportes: oral, escrito, audiovisual, multimedia e dixital.

Destrezas: Acceder, buscar e seleccionar criticamente a información. Interpretar e comunicar información. Eficacia técnica.

Actitudes : Autonomía. Responsabilidade crítica. Actitude reflexiva.

4. Aprender a aprender (CAA)

Definición Habilidade para iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe.

Coñecementos: Coñecemento das capacidades persoais. Estratexias para desenvolver as capacidades persoais. Atención, concentración e memoria. Motivación. Comprensión e expresión lingüísticas.

Destrezas: Estudar e observar. Resolver problemas. Planificar proxectos. Recoller, seleccionar e tratar distintas fontes de información. Ser capaz de autoevaluarse.

Actitudes: Confianza nun mesmo. Recoñecemento axustado da competencia persoal. Actitude positiva ante a toma de decisións. Perseveranza na aprendizaxe. Valoración do esforzo e a motivación.

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

Definición Habilidade para utilizar os coñecementos e actitudes sobre a sociedade, entendida desde as diferentes perspectivas, na súa concepción dinámica, cambiante e complexa, para interpretar fenómenos e problemas sociais en contextos cada vez máis diversificados; para elaborar respostas, tomar decisións e resolver conflitos, así como para interactuar con outras persoas e grupos conforme a normas baseadas no respecto mutuo e nas conviccións democráticas.

Coñecementos : Coñecemento crítico dos conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos humanos e civís. Coñecemento dos acontecementos máis destacados e as principais tendencias nas historias nacional, europea e mundial. Comprensión dos procesos sociais e culturais de carácter migratorio que implican a existencia de sociedades multiculturais no mundo globalizado. Coñecementos que permitan comprender e analizar de maneira crítica os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornas, así como as súas tensións e procesos de cambio. Conceptos básicos relativos ao individuo, ao grupo, á organización do traballo, a igualdade e a non discriminación entre homes e mulleres e entre diferentes grupos étnicos ou culturais, a sociedade e a cultura. Comprender as dimensións intercultural e socioeconómica das sociedades europeas, e percibir as identidades culturais e nacionais como un proceso sociocultural dinámico e cambiante en interacción coa europea, nun contexto de crecente globalización.

Destrezas: Capacidade de comunicarse dunha maneira construtiva en distintas contornas sociais e culturais. Mostrar tolerancia, expresar e comprender puntos de vista diferentes. Negociar sabendo inspirar confianza e sentir empatía. Habilidade para interactuar eficazmente no ámbito público e manifestar solidariedade e interese por resolver os problemas que afecten á comunidade. Reflexión crítica e creativa. Participación constructiva nas actividades da comunidade. Toma de decisións, en particular, mediante o exercicio do voto e da actividade social e cívica.

Actitudes: Seguridade nun mesmo, integridade e honestidade. Interese polo desenvolvemento socioeconómico e a súa contribución a un maior benestar social. Comunicación intercultural, diversidade de valores e respecto ás diferenzas, comprometéndose á superación de prexuízos. Pleno respecto dos dereitos humanos. Vontade de participar na toma de decisións democráticas. Sentido da responsabilidade. Comprensión e respecto dos valores baseados nos principios democráticos. Participación construtiva en actividades cívicas. Apoio á diversidade e a cohesión sociais e ao desenvolvemento sustentable. Vontade de respectar os valores e a intimidade dos demais, e a recepción reflexiva e crítica da información procedente dos medios de comunicación.

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (SIEE)

Definición Capacidade para adquirir e aplicar unha serie de valores e actitudes, e de elixir con criterio propio, transformando as ideas en accións.

Coñecementos: Autoconocimiento. Establecemento de obxectivos. Planificación e desenvolvemento dun proxecto. Habilidades sociais e de liderado.

Destrezas: Responsabilidade e autoestima. Perseveranza e resiliencia. Creatividade. Capacidade para calcular e asumir retos responsablemente.

Actitudes: Control emocional. Actitude positiva ante o cambio. Flexibilidade.

7. Conciencia e expresións culturais (CEC)

Definición Habilidade para comprender, apreciar e valorar, con espírito crítico e actitude aberta e respectuosa, diferentes manifestacións culturais, e interesarse na súa conservación como patrimonio cultural.

Coñecementos: Linguaxes e manifestacións artísticas. Técnicas e recursos específicos.

Destrezas: Comprender, apreciar e valorar criticamente. Realizar creacións propias.

Actitudes: Curiosidade, interese e creatividade. Recoñecemento das manifestacións culturais e artísticas como fontes de pracer e goce persoal. Valoración responsable e actitude de protección do patrimonio.

5. CONTRIBUCIÓN DA MATERIA Á ADQUISICIÓN DAS COMPETENCIAS CLAVE

A materia Valores Éticos xoga un papel relevante para que os alumnos alcancen os obxectivos da etapa e adquiran as competencias clave porque:

En relación coas competencias sociais e cívicas, afróntase o ámbito persoal e público implícito nela, propicia a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para vivir en sociedade e para exercer a cidadanía democrática.

Ademais de contribuír a reforzar a autonomía, a autoestima e a identidade persoal, favorece o desenvolvemento de habilidades que permiten participar, tomar decisións, elixir a forma adecuada de comportarse en determinadas situacións e responsabilizarse das decisións adoptadas e das consecuencias derivadas das mesmas.

Tamén contribúe a mellorar as relacións interpersoais ao formar ao alumno para que tome conciencia dos propios pensamentos, valores, sentimentos e accións. Contribúese tamén á competencia a partir da adquisición do coñecemento dos fundamentos e os modos de organización dos estados e das sociedades democráticos e doutros contidos específicos, como a evolución histórica dos dereitos humanos e a forma en que se concretan e respéctanse ou se vulneran no mundo actual, particularmente, en casos de conflito.

Contribúe ao desenvolvemento da competencia de aprender a aprender fomentando a conciencia das propias capacidades. Así mesmo, o estímulo das virtudes e habilidades sociais, o impulso do traballo en equipo, a participación e o uso sistemático da argumentación, a síntese das ideas propias e alleas, a confrontación ordenada e crítica de coñecemento, información e opinión favorecen tamén as aprendizaxes posteriores.

Desde os procedementos da materia favorécese a competencia en sentido de iniciativa e espírito emprendedor porque se desenvolven iniciativas de planificación, toma de decisións, participación e asunción de responsabilidades.

O currículo atende especialmente á argumentación, a construción dun pensamento propio, o estudo de casos que supoñan unha toma de postura sobre un problema e as posibles solucións.

O uso sistemático do debate contribúe á adquisición da competencia en comunicación lingüística, porque esixe exercitarse en escoita, a exposición e a argumentación. Por outra banda, a comunicación de sentimentos, ideas e opinións, imprescindibles para lograr os obxectivos destas materias, ao utilizar tanto a linguaxe verbal como o escrito, a valoración crítica das mensaxes explícitas e implícitas en fontes diversas tamén axudan á adquisición da competencia.

Finalmente, o coñecemento e o uso de termos e conceptos propios do análise do social, posibilitan o enriquecemento do vocabulario. Os estudos e traballos desenrolados pola nosa materia inclúen, entre outros aspectos, a percepción e coñecemento dos ámbitos nos que se desenvolve a actividade e a convivencia humáns, tanto en clave universal como na contorna inmediata, así como a interacción que se produce entre ambos. Os problemas ambientais, o aprecio e coidado do medio como un ben común, o consumo racional e responsable; en suma, os dereitos e deberes que nos afectan en relación á natureza, a conciencia da obriga de coidar, respectar e mellorar o que nos rodea. Todo iso contribúe á adquisición das competencias básicas en ciencias e tecnoloxía.

Tamén a competencia matemática estímúlase mediante o emprego e a comprensión dos aspectos cuantitativos de informacións sobre os feitos da realidade social, cultural e económica que se estuden. Os traballos que se elaboren facilitarán o emprego significativo de nocións de estatística básica, o uso de escalas numéricas e gráficas, etc.

A competencia conciencia e expresión cultural relaciónase principalmente coa súa vertente de coñecer e valorar as manifestacións e logros relevantes e o seu significado en diferentes grupos e sociedades. A análise, estudo e valoración de tales manifestacións e logros suporá entender o significado da diversidade social e cultural, traballar pola convivencia de culturas distintas nunha sociedade plural, como a nosa, e rexeitar as discriminacións provocadas polas desigualdades persoais, económicas ou sociais.

O coñecemento e o uso de termos e conceptos propios da análise do social, posibilitan o enriquecemento do vocabulario.

Intimamente asociada á competencia en comunicación lingüística atópase a competencia dixital, en particular no que se refire a a procura, selección e valoración de información significativa sobre feitos, conceptos e principios en diferentes medios (impresos, audiovisuais e informáticos), que

suporá o seu exercicio e estímulo. O seu valor radica na importancia que ten na comprensión dos fenómenos sociais o poder contar con destrezas relativas á obtención e comprensión de información. No perfil competencial da materia de 1º e 2º ESO que se ofrece a continuación inclúense as siglas identificativas das competencias clave a cuxa adquisición se contribúe particularmente con cada estándar de aprendizaxe avaliable.

6. PERFIL COMPETENCIAL DA MATERIA EN 1º e 2º ESO:

CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE ASOCIADOS A CADA COMPETENCIA.

BLOQUE 1. A DIGNIDADE DA PERSOA

1. Concepto de persoa: - A construción da identidade persoal. - Autoconcepto e autoestima. - A liberdade e o uso da razón na construción da personalidade. - A elección dos valores.

2. A intelixencia emocional de Daniel Goleman:

- Importancia do desenvolvemento da intelixencia emocional.

- Habilidades básicas da intelixencia emocional: conciencia dun mesmo, autocontrol emocional, recoñecemento das emocións alleas, empatía e automotivación.

- Emocións e sentimentos. persoa que, como ente autónomo, convértese nun ser moral. CCL, CAA, CSC . Xustificar a importancia que ten o uso da razón e a liberdade no ser humano para determinar como quere ser, elixindo os valores éticos que desexa incorporar á súa personalidade.

Criterio de avaliación:

1. Construír un concepto de persoa, consciente de que esta é indefinible, valorando a dignidade que posúe polo feito de ser libre.

Estándares de aprendizaxe:

1.1. Sinala as dificultades para definir o concepto de persoa analizando o seu significado etimolóxico e algunhas definicións achegadas por filósofos. 1 CSC, CCL, CAA 1.2. Describe as características principais da persoa: sustancia independente, racional e libre. CSC, CCL 1.3. Explica e valora a dignidade do CSC, éticos.

2.1. Describe e estima o papel relevante da razón e a liberdade para configurar cos seus propios actos a estrutura da súa personalidade. CCL, CAA, SIEE

2.2. Realiza unha lista daqueles valores éticos que estima como desexables para integralos na súa personalidade, explicando as razóns da súa elección. CCL, CMCT, CSC

Criterio de avaliación:

3. Analizar en que consiste a intelixencia emocional e valorar a súa importancia no desenvolvemento moral do ser humano.

Estándares de aprendizaxe:

3.1. Define a intelixencia emocional e as súas características, valorando a súa importancia na construción moral do ente humano. CCL, CSC

3.2. Explica en qué consisten as emocións e os sentimentos e cómo se relacionan con a vida moral.

3.3. Atopa a relación que existe, disertando en grupo, entre algunhas virtudes e valores éticos e o desenvolvemento das capacidades de autocontrol emocional e automotivación, tales como: a sinceridade, o respecto, a prudencia, a temperanza, a xustiza e a perseveranza, entre outros.

BLOQUE 2. A COMPRENSIÓN, O RESPECTO E A IGUALDADE NAS RELACIÓNS INTERPERSOAIS

Contidos:

1. A sociedade e o individuo:

- Relación individuos-sociedade. - Influencia mutua. - A socialización. - Os axentes de socialización. - Aprendizaxe de normas e valores. - Crítica racional daquelas normas e valores que atentan contra a dignidade humana tendo en conta a Declaración Universal de Dereitos Humanos.

2. Relacións interpersoais:

- Conduta asertiva, agresiva e inhibida. - Relacións baseadas no respecto á dignidade das persoas.

Criterio de avaliación:

1. Describir e valorar a importancia da influencia da contorna social e cultural no desenvolvemento moral da persoa, mediante a análise do papel que desempeñan os axentes sociais.

Estándares de aprendizaxe:

1.1. Describe o proceso de socialización e valora a súa importancia na interiorización individual dos valores e normas morais que rexen a conduta da sociedade na que vive. CSC, CAA

1.2. Exemplifica, en colaboración grupal, a influencia que teñen na configuración da personalidade humana os valores morais inculcados polos axentes sociais, entre eles: a familia, a escola, os amigos e os medios de comunicación masiva, elaborando un esquema e conclusións, utilizando soportes informáticos. CSC, CMCT, CD

1.3. Xustifica e aprecia a necesidade da crítica racional, como medio indispensable para adecuar os costumes, normas, valores, etc., da súa contorna, aos valores éticos CAA, CSC persoas. - Habilidades sociais: Empatía, escoita activa, interrogación asertiva, etc. - Técnicas de comunicación interpersoal. universais establecidos na DUDH, rexeitando todo aquilo que atente contra a dignidade humana e os seus dereitos fundamentais.

Criterio de avaliación:

2. Utilizar a conduta asertiva e as habilidades sociais, co fin de incorporar á súa personalidade algúns valores e virtudes éticas necesarias no desenvolvemento dunha vida social máis xusta e enriquecedora.

Estándares de aprendizaxe:

2.1. Explica en que consiste a conduta asertiva, facendo unha comparación co comportamento agresivo ou inhibido e adopta como principio moral fundamental, nas relacións interpersoais, o respecto á dignidade das persoas. CCL, CSC, CEC

2.2. Mostra, nas relacións interpersoais, unha actitude de respecto cara aos dereitos que todo ser humano ten a sentir, pensar e actuar de forma diferente, a equivocarse, a gozar do tempo de descanso, a ter unha vida privada, a tomar as súas propias decisións, etc., e especificamente a ser valorado de forma especial polo simple feito de ser persoa, sen discriminar nin menosprezar a ninguén, etc. CSC, SIEE

2.3. Emprega, en diálogos curtos reais ou inventados, habilidades sociais, tales como: a empatía, escoita activa, a interrogación asertiva, entre outros, co fin de que aprenda a utilizalos de forma natural na súa relación cos demais. CCL, CSC

2.4. Exercita algunhas técnicas de comunicación interpersoal, mediante a realización de diálogos orais, tales como: a forma adecuada de dicir non, o disco raiado, o banco de néboa, etc., co obxecto de dominalas e poder utilizalas no momento adecuado. CSC, CCL, SIEE

BLOQUE 3. A REFLEXIÓN ÉTICA

Contidos:

1. A ética e a moral:

- Distinción entre ética e moral. - Orixe etimolóxico de ambos os termos. - Importancia da reflexión ética como guía de conduta e de vida. - Os valores morais. - Características dos valores. - Importancia dos valores na vida individual e colectiva dos seres

Criterios de avaliación:

1. Distinguir entre ética e moral, sinalando as semellanzas e diferenzas existentes entre elas e estimando a importancia da reflexión ética, como un saber práctico necesario para guiar de forma racional a conduta do ser humano cara á súa plena realización.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Recoñece as diferenzas que hai entre a ética e a moral, en canto á súa orixe e a súa finalidade. CSC

1.2. Achega razóns que xustifiquen a importancia da reflexión ética, como unha guía racional de conduta necesaria na vida do ser humano, expresando de forma apropiada os argumentos nos que se fundamenta. CCL, CSC

Criterios de avaliación:

2. Xustificar e apreciar o papel de persoa

Estándares de aprendizaxe:

2.1. Explica que son os valores, os seus humanos. -Clasificación dos valores: afectivos, intelectuais, estéticos, etc. -Xerarquización dos valores. -Efectos negativos da ausencia de valores: egoísmo, corrupción, mentira, intolerancia, violación dos dereitos humanos, etc. os valores na vida persoal e social, resaltando as súas características, clasificación e xerarquía, co fin de comprender a súa natureza e a súa importancia.

2.2. Busca e selecciona información, acerca da existencia de diferentes clases de valores, tales como: relixiosos, afectivos, intelectuais, vitais, etc. CD, CSC

2.3. Realiza, en traballo grupal, unha xerarquía de valores, explicando o seu fundamentación racional, mediante unha exposición co uso de medios informáticos ou audiovisuais. CSC, CD, CCL

Criterio de avaliación:

3. Tomar conciencia da importancia dos valores e normas éticas, como guía da conduta individual e social, asumindo a responsabilidade de difundilos e promovelos polos beneficios que achegan á persoa e á comunidade.

Estándares de aprendizaxe:

3.1. Destaca algunhas das consecuencias negativas que, a nivel individual e comunitario, ten a ausencia de valores e normas éticas, tales como: o egoísmo, a corrupción, a mentira, o abuso de poder, a intolerancia, a insolidariedade, a violación dos dereitos humanos, etc. CCL, CSC

3.2. Empeña, utilizando a súa iniciativa persoal e a colaboración en grupo, a organización e desenvolvemento dunha campaña na súa contorna, co fin de promover o recoñecemento dos valores éticos como elementos fundamentais do pleno desenvolvemento persoal e social. SIEE, CSC

BLOQUE 4. A XUSTIZA E A POLÍTICAContidos:

1. A participación política:

- Deber e dereito dos cidadáns a participar na vida política. - Funcionamento do sistema democrático e canles de participación dos cidadáns. - Análise dos sistemas democráticos desde a Declaración universal de Dereitos Humanos.

2. A Constitución Española:

- Orixe. - Valores éticos nos que se basea. - Obxectivos. - Dereitos e deberes na Constitución Española. - O pluralismo na sociedade democrática.

Criterio de avaliación:

1. Recoñecer a necesidade da participación activa dos cidadáns na vida política do Estado co fin de evitar os riscos dunha democracia que viole os dereitos humanos.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Asume e explica o deber moral e civil, que teñen os cidadáns, de participar activamente no exercicio da democracia, co fin de que se respecten os valores éticos e cívicos no seo do Estado. CSC, CCL

1.2. Define a magnitude dalgúns dos riscos que existen nos gobernos democráticos, cando non se respectan os valores éticos da DUDH, tales como: a dexeneración en demagogia, a ditadura das maiorías e a escasa participación cidadá, entre outros, formulando posibles medidas para evitalos. CSC, CCL

Criterio de avaliación:

2. Coñecer e valorar os fundamentos da Constitución Española de 1978, identificando os valores éticos dos que parte e os conceptos preliminares que establece.

Estándar de aprendizaxe:

2.1. Identifica e aprecia os valores éticos máis destacados nos que se fundamenta a Constitución Española, sinalando a orixe da súa lexitimidade e a finalidade que persegue, mediante a lectura comprensiva e comentada do seu CSC, CCL

2.2. Describe os conceptos preliminares delimitados na Constitución Española e a súa dimensión ética, tales como: a nación española, a pluralidade ideolóxica, así como o papel e as funcións atribuídas ás forzas armadas, a través da lectura comprensiva e comentada dos artigos 1 ao 9. CSC, CCL.

BLOQUE 5. OS VALORES ÉTICOS, O DEREITO E A DUDHContidos:

1. A Declaración Universal de Dereitos Humanos:

- Contexto histórico e político no que apareceu a DUDH. - A DUDH como código ético de todos os países integrados na ONU. - Creación da ONU. - Obxectivos da devandita institución. - Dereitos da muller e da infancia no mundo actual. - Principios que aparecen no preámbulo da DUDH.

Criterio de avaliación:

1. Analizar o momento histórico e político que impulsou a elaboración da DUDH e a creación da ONU, co fin de entendela como unha necesidade do seu tempo, cuxo valor continúa vixente como fundamento ético universal da lexitimidade do Dereito e os Estados.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Explica a función da DUDH como un código ético recoñecido polos países integrantes da ONU, co fin promover a xustiza, a igualdade e a paz, en todo o mundo. CSC

1.2. Contrasta información dos acontecementos históricos e políticos que deron orixe á DUDH, entre eles, o uso das ideoloxías nacionalistas e racistas que defendían a superioridade duns homes sobre outros, chegando ao extremo do Holocausto xudeu, así como á discriminación e exterminio de todos aqueles que non pertencesen a unha determinada etnia, modelo físico, relixión, ideas políticas, etc. CSC, CD

1.3. Sinala os obxectivos que tivo a creación da ONU e a data na que se asinou a DUDH, valorando a importancia deste feito para a historia da humanidade. CSC, CCL

Criterio de avaliación:

2. Identificar, no preámbulo da DUDH, o respecto á dignidade das persoas e os seus atributos esenciais como o fundamento do que derivan todos os dereitos humanos.

Estándar de aprendizaxe:

2.1. Explica e aprecia en que consiste a dignidade que esta declaración recoñece ao ser humano como persoa, posuidora duns dereitos universais, inalienables e innatos, mediante a lectura do seu preámbulo. CCL, CSC

BLOQUE 6. OS VALORES ÉTICOS E A SÚA RELACIÓN COA CIENCIA E A TECNOLOXÍAContidos:

1. Dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía:

- Os límites da investigación científica e tecnolóxica utilizando como criterio a DUDH. - Impacto positivo e negativo da ciencia e a tecnoloxía sobre a vida humana.

Criterio de avaliación:

1. Recoñecer a importancia que ten a dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía, así como a necesidade de establecer límites éticos e xurídicos co fin de orientar a súa actividade conforme aos valores defendidos pola DUDH.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Utiliza información de distintas fontes para analizar a dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía, avaliando o impacto positivo e negativo que estas poden ter en todos os ámbitos da vida humana, por exemplo: social, económica, política, ética e ecolóxica, entre outros. CMCT, CD, CSC, CCL

1.2. Achega argumentos que fundamenten a necesidade de pór límites éticos e xurídicos á investigación e práctica tanto científica como tecnolóxica, tomando a dignidade humana e os valores éticos recoñecidos na DUDH como criterio normativo. CSC

1.3. Recorre á súa iniciativa persoal para expor as súas conclusións achega do tema tratado, utilizando medios informáticos e audiovisuais, de forma argumentada e ordenada racionalmente. SIEE, CCL, CD, CMCT

7. ORGANIZACIÓN TEMPORAL

Os tempos serán flexibles en función de cada actividade e das necesidades de cada alumno, que serán quen marquen o ritmo de aprendizaxe. Tendo en conta que o curso ten aproximadamente 30 semanas, e considerando que o tempo semanal asignado a esta materia é de 1 horas, sabemos que haberá ao redor de 30 sesións.

Podemos, pois, facer unha estimación da repartición do tempo por unidade didáctica, tal e como se detalla a continuación:

UNIDADE DIDÁCTICA TEMPORALIZACIÓN

UNIDADE 1: Adolescencia, personalidade e intelixencia 4 sesións

UNIDADE 2: O proxecto e os valores 4 sesións

UNIDADE 3: A convivencia 4 sesións

UNIDADE 4: Os dereitos e os deberes 4 sesións

UNIDADE 5: Felicidade persoal e felicidade social 4 sesións

UNIDADE 6: O proxecto ético común 4 sesións TOTAL 24 sesións

8. PERFIL COMPETENCIAL DA MATERIA EN 3º E 4º DA ESO

CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE ASOCIADOS A CADA COMPETENCIA.

BLOQUE 1. A DIGNIDADE DA PERSONAContidos:

Concepto de persoa na filosofía. Kant: Autonomía e heteronomía moral e o concepto de persoa como un fin en si mesma (Imperativo categórico). Aristóteles: Concepto de virtude, virtudes éticas, relación da virtude cos hábitos e o carácter. Construción da propia identidade. Elección de valores e proxecto de vida persoal.

Criterio de avaliación:

1. Identificar os conceptos de heteronomía e autonomía, mediante a concepción kantiana da persoa co fin de valorar a súa importancia e aplicala na realización da vida moral.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Explica a concepción kantiana do concepto de persoa, como suxeito autónomo capaz de ditar as súas propias normas morais. 1 CCL

1.2. Comenta e valora a idea de Kant ao concibir á persoa como un fin en si mesma, rexeitando a posibilidade de ser tratada por outros como instrumento para alcanzar fins alleos a ela. CCL

Criterio de avaliación:

2. Entender a relación que existe entre os actos, os hábitos e o desenvolvemento do carácter, mediante a comprensión do concepto de virtude en Aristóteles e, en especial, o relativo ás virtudes éticas pola importancia que teñen no desenvolvemento da personalidade.

Estándar de aprendizaxe:

2.1. Sinala en que consiste a virtude e as súas características en Aristóteles, indicando a relación que ten cos actos, os hábitos e o carácter. 1 CSC

2.2. Enumera algúns dos beneficios que, segundo Aristóteles, achegan as virtudes éticas ao ser humano identificando algunhas destas e ordenándoas, de acordo cun criterio racional. CSC

Criterio de avaliación:

3. Comprender e apreciar a capacidade do ser humano, para influír de maneira consciente e voluntaria na construción da súa propia identidade, conforme aos valores éticos e así mellorar a súa autoestima.

Estándar de aprendizaxe:

3.1. Toma conciencia e aprecia a capacidade que posúe para modelar a súa propia identidade e facer de si mesmo unha persoa xusta, sincera, tolerante, amable, xenerosa, respectuosa, solidaria, honesta, libre, etc., nunha palabra, digna de ser apreciada por ela mesma. 1 CSC

3.2. Deseña un proxecto de vida persoal conforme ao modelo de persoa que quere ser e os valores éticos que desexa adquirir, facendo que a súa propia vida teña un sentido. CSC, SIEE

BLOQUE 2. A COMPRESIÓN, O RESPECTO E A IGUALDADE NAS RELACIÓNS INTERPERSOAISContidos:

A intelixencia emocional de Daniel Goleman: Habilidades da intelixencia emocional: Recoñecemento das propias emocións, autocontrol emocional. Deberes morais e Cívicos

Criterio de avaliación:

1. Relacionar e valorar a importancia das habilidades da intelixencia emocional, sinaladas por Goleman, en relación coa vida interpersoal e establecer o seu vínculo con aqueles valores éticos que enriquecen as relacións humanas.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Comprende a importancia que, para Goleman, teñen as capacidades de recoñecer as emocións alleas e de controlar as relacións interpersoais, elaborando un resumo esquemático achega do tema. Recoñecemento das emocións alleas, empatía, respecto e automotivación. Valores e virtudes éticas. A súa necesidade nas relacións interpersoais: responsabilidade, compromiso, tolerancia, etc.

Criterio de avaliación:

2. Xustificar a importancia que teñen os valores e virtudes éticas para conseguir unhas relacións interpersoais xustas, respectuosas e satisfactorias.

Estándar de aprendizaxe:

2.1. Identifica a adquisición das virtudes éticas como unha condición necesaria para lograr unhas boas relacións interpersoais, entre elas: a prudencia, a lealdade, a sinceridade, a xenerosidade, etc. 2 CSC

2.2. Elabora unha lista con algúns valores éticos que deben estar presentes nas relacións entre o individuo e a sociedade, tales como: responsabilidade, compromiso, tolerancia, pacifismo, lealdade, solidariedade, prudencia, respecto CSC-CCL

2.3. Destaca o deber moral e cívico que toda persoa ten de prestar auxilio e socorro a todo aquel cuxa vida, liberdade e seguridade estean en perigo de forma inminente, colaborando na medida das súas posibilidades, a prestar primeiros auxilios, en casos de emerxencia. CSC

BLOQUE 3. A REFLEXIÓN ÉTICA

Contidos:

Valores e normas éticas. A dignidade humana. As teorías éticas: Éticas de fins e éticas procedimentais . Teoría hedonista: Epicuro . Teoría eudemonista: Aristóteles . Teoría utilitarista.

Criterio de avaliación:

1. Resaltar a importancia dos valores éticos, as súas especificacións e a súa influencia na vida persoal e social do ser humano, destacando a necesidade de ser recoñecidos e respectados por todos.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Describe as características distintivas dos valores éticos, utilizando exemplos concretos deles e apreciando a súa relación esencial coa dignidade humana e a conformación dunha personalidade xusta e satisfactoria. 2 CSC-CCL

1.2. Utiliza o seu espírito emprendedor para realizar, en grupo, unha campaña destinada a difundir a importancia de respectar os valores éticos tanto na vida persoal como social. 2 SIEE

Criterio de avaliación:

2. Explicar as características e obxectivos das teorías éticas, así como a súa clasificación en éticas de fins e procedimentais, sinalando os principios máis destacados do Hedonismo de Epicuro.

Estándar de aprendizaxe:

2.1. Enuncia os elementos distintivos das teorías éticas e argumenta a súa clasificación como unha ética de fins, elaborando un esquema coas súas características máis destacadas. 3 CCL

2.2. Enuncia os aspectos fundamentais da teoría hedonista de Epicuro e os valores éticos que defende, destacando as características que a identifican como unha ética de fins. 3 CCL

2.3. Elabora, en colaboración grupal, argumentos a favor e/ou en contra do epicureísmo, expondo as súas conclusións cos argumentos racionais correspondentes. 3 CSC

Criterio de avaliación:

3. Entender os principais aspectos do eudemonismo aristotélico, identificándoo como unha ética de fins

Estándar de aprendizaxe:

3.1. Explica o significado do termo eudemonismo e o que para Aristóteles significa a felicidade como ben supremo, elaborando e expresando conclusións. 1 CCL

3.2. Distingue o tres tipos de tendencias que hai no ser humano, segundo Aristóteles, e a súa relación co que el considera como ben supremo da persoa. 1 CSC

3.3. Achega razóns para clasificar o eudemonismo de Aristóteles dentro da categoría da ética de fins. 1 CCL

Criterio de avaliación:

4. Comprender os elementos máis significativos da ética utilitarista e a súa relación co Hedonismo de Epicuro, clasificándoa como unha ética de fins e elaborando argumentos que apoién a súa valoración persoal acerca deste plan ético.

Estándar de aprendizaxe:

- 4.1. Apunta as ideas fundamentais da ética utilitarista: o principio de utilidade, o concepto de pracer, a compatibilidade do egoísmo individual co altruísmo universal e a localización do valor moral nas consecuencias da acción, entre outras. 2, 3 CSC-CCL
- 4.2. Enumera as características que fan do utilitarismo e do epicureísmo unhas éticas de fins. CCL-CSC
- 4.3. Argumenta racionalmente as súas opinións acerca da ética utilitarista. CCL-CSC

BLOQUE 4. A XUSTIZA E A POLÍTICA

Contidos:

A Constitución Española: ou Dereitos e Deberes recolleitos e a súa adecuación á DUDH. A liberdade na Constitución. A Unión Europea. Desenvolvemento histórico da UE e obxectivos Dereitos e deberes dos estados membros e os seus cidadáns . Logros da UE. Obrigacións para os estados membros.

Criterios de avaliación:

1. Mostrar respecto pola Constitución Española identificando nela, mediante unha lectura explicativa e comentada, os dereitos e deberes que ten o individuo como persoa e cidadán, apreciando a súa adecuación á DUDH, co fin de asumir de forma consciente e responsable os principios de convivencia que deben rexer no Estado Español.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Sinala e comenta a importancia dos dereitos e liberdades públicas fundamentais da persoa establecidos na Constitución, tales como: a liberdade ideolóxica, relixiosa e de culto; o carácter aconfesional do Estado Español; o dereito á libre expresión de ideas e pensamentos; o dereito á reunión pública e á libre asociación e os seus límites. 3, 5, 6 CCL-CSCCEC

Critrio de avaliación:

2. Sinalar e apreciar a adecuación da Constitución Española aos principios éticos defendidos pola DUDH, mediante a lectura comentada e reflexiva dos dereitos e deberes dos cidadáns (Artigos do 30 ao 38) e os principios reitores da política social e económica(Artigos do 39 ao 52).

Estándar de aprndizaxe:

2.1. Coñece e aprecia, na Constitución Española a súa adecuación á DUDH, sinalando os valores éticos nos que se fundamentan os dereitos e deberes dos cidadáns, así como os principios reitores da política social e económica. CEC-CSC

2.2. Explica e asume os deberes cidadáns que establece a Constitución e ordénaos segundo a súa importancia, expresando a xustificación da orde elixida. CEC-CSCCCL

2.3. Achega razóns para xustificar a importancia que ten, para o bo funcionamento da democracia, o feito de que os cidadáns sexan conscientes non só dos seus dereitos, senón tamén das súas obrigacións como un deber cívico, xurídico e ético. CAA-CSCCCL

2.4. Recoñece a responsabilidade fiscal dos cidadáns e a súa relación cos orzamentos CAA-CSC-xerais do Estado como un deber ético que contribúe ao desenvolvemento do ben común. CMCT

Criterio de avaliación:

3. Coñecer os elementos esenciais da UE, analizando os beneficios recibidos e as responsabilidades adquiridas polos Estados membros e os seus cidadáns, co fin de recoñecer a súa utilidade e os logros que esta alcanzou.

Estándar de aprendizaxe:

3.1. Describe, acerca da UE, a integración económica e política, o seu desenvolvemento histórico desde 1951, os seus obxectivos e os valores éticos nos que se fundamenta de acordo coa DUDH. CEC-CSCCMCT

3.2. Identifica e aprecia a importancia dos logros alcanzados pola UE e o beneficio que estes achegaron para a vida dos cidadáns, tales como, a anulación de fronteiras e restricións aduaneiras, a

libre circulación de persoas e capitais, etc., así como, as obrigacións adquiridas nos diferentes ámbitos: económico, político, da seguridade e paz, etc. CSCCMCT

BLOQUE 5. OS VALORES ÉTICOS, O DEREITO, A DUDH E OUTROS TRATADOS INTERNACIONAIS SOBRE DEREITOS HUMÁNS

Contidos:

A Declaración Universal de Dereitos Humanos: A dignidade da persoa no preámbulo. Estrutura da DUDH. O tres xeracións de dereitos. A violación dos Dereitos Humanos na actualidade. ou ONG e institucións que velan pola aplicación dos Dereitos Humanos.

Criterios de avaliación:

1. Interpretar e apreciar o contido e estrutura interna da DUDH, co fin de coñecer e propiciar o seu aprecio e respecto.

Estándar de aprendizaxe:

1.1. Constrúe un esquema acerca da estrutura da DUDH, a cal se compón dun preámbulo e 30 artigos que poden clasificarse da seguinte maneira: - Os artigos 1 e 2 refírense a os dereitos inherentes a toda persoa: a liberdade, a igualdade, a fraternidade e a non discriminación. - Os artigos do 3 ao 11 refírense a os dereitos individuais. - Os artigos do 12 ao 17 establecen aos dereitos do individuo en relación coa comunidade. - Os artigos do 18 ao 21 sinalan os dereitos e liberdades políticas. - Os artigos do 22 ao 27 céntranse nos dereitos económicos, sociais e culturais. - Finalmente os artigos do 28 ao 30 refírense a a interpretación de todos eles, ás condicións necesarias para o seu exercicio e os límites que teñen. 5, 6 CSC

1.2. Elabora unha campaña, en colaboración grupal, co fin de difundir a DUDH como fundamento do Dereito e a democracia, na súa contorna escolar, familiar e social. CSC-CAA

Criterios de avaliación:

2. Avaliar, utilizando o xuízo crítico, a magnitude dos problemas aos que se enfrenta.

Estándar de aprendizaxe:

2.1. Investiga mediante información obtida en distintas fontes, acerca dos problemas e retos que ten a aplicación da DUDH en canto ao exercicio de: Os Dereitos civís, 6 CD-CSC . DUDH, na actualidade, apreciando o labor que realizan institucións e ONG que traballan pola defensa dos dereitos humanos, auxiliando a aqueles que por natureza os posúen, pero que non teñen a oportunidade de exercelos. destacando os problemas relativos á intolerancia, a exclusión social, a discriminación da muller, a violencia de xénero e a existencia de actitudes como: a homofobia, o racismo, a xenofobia, o acoso laboral e escolar, etc. Os Dereitos políticos: guerras, terrorismo, ditaduras, xenocidio, refuxiados políticos, etc.

2.2. Indaga, en traballo colaborativo, achega do traballo de institucións e voluntarios que, en todo o mundo, traballan polo cumprimento dos Dereitos Humanos, tales como: Amnistía Internacional e ONG como Mans Unidas, Médicos sen Fronteira e Caritas, entre outros, elaborando e expresando as súas conclusións. 6 CSC-CD

Criterio de avaliación:

3. Comprender o desenvolvemento histórico dos dereitos humanos, como unha conquista da humanidade e estimar a importancia do problema que expón na actualidade o exercicio dos dereitos da muller e do neno en gran parte do mundo, coñecendo as súas causas e tomando conciencia deles co fin de promover a súa solución.

Estándar de aprendizaxe:

3.1. Describe os feitos máis influentes no desenvolvemento histórico dos dereitos humanos, partindo da Primeira xeración: os dereitos civís e políticos; os da Segunda xeración: económicos, sociais e culturais e os da Terceira: os dereitos dos pobos á solidariedade, o desenvolvemento e a paz. 6 CSC

3.2. Dá razóns achega da orixe histórica do problema dos dereitos da muller, recoñecendo os patróns económicos e socioculturais que fomentaron a violencia e a desigualdade de xénero. 2, 5 CSC

3.3. Xustifica a necesidade de actuar en defensa dos dereitos da infancia, loitando contra a violencia e o abuso do que nenos e nenas son vítimas no século XXI, tales como o abuso sexual, o traballo infantil, ou a súa utilización como soldados, etc. 2, 5 CSC

3.4. Emprende, en colaboración grupal, a elaboración dunha campaña contra a discriminación da muller e a violencia de xénero na súa contorna familiar, escolar e social, avaliando os resultados obtidos. 2, 5 CSC

BLOQUE 6. OS VALORES ÉTICOS E A SÚA RELACIÓN COA CIENCIA E A TECNOLOXÍA

Contidos:

Vantaxes e inconvencientes da tecnoloxía. A aldea global.

Criterios de avaliación:

1. Entender e valorar o problema da tecnodependencia e a alienación humana á que esta conduce.

Estándares de aprendizaxe:

1.1. Destaca o problema e o perigo que representa para o ser humano a tecnodependencia, sinalando os seus síntomas, causas e estimando as súas consecuencias negativas, como unha adicción incontrolada aos dispositivos electrónicos, os videoxogos e as redes sociais, conducindo ás persoas cara a unha progresiva deshumanización. 6 CD-CSC

9. ORGANIZACIÓN TEMPORAL

Os tempos serán flexibles en función de cada actividade e das necesidades de cada alumno, que serán quen marquen o ritmo de aprendizaxe. Tendo en conta que o curso ten aproximadamente 30 semanas, e considerando que o tempo semanal asignado a esta materia é de 1 horas, sabemos que haberá ao redor de 30 sesións.

Podemos, pois, facer unha estimación da repartición do tempo por unidade didáctica, tal e como se detalla a continuación:

UNIDADE DIDÁCTICA TEMPORALIZACIÓN

UNIDADE 1: O proxecto ético. 4 sesións

UNIDADE 2: Valores, dereitos e normas. 4 sesións

UNIDADE 3: : Os problemas sociais (I): a vida, o poder, o individuo e a sociedade. 4 sesións

UNIDADE 4: Os problemas sociais (II): os benes os conflitos e a sexualidade. 4 sesións

UNIDADE 5: Os problemas sociais (III): os débiles, os diferentes e as relixións. 4 sesións

UNIDADE 6: Os dereitos humanos como solución 4 sesións

TOTAL 24 sesións

10. INCORPORACIÓN DOS TEMAS TRANSVERSAIS

10.1. EDUCACIÓN EN VALORES

O ensino de Valores Éticos debe potenciar certas actitudes e hábitos de traballo que axuden ao alumno a apreciar o propósito da materia, a ter confianza en si mesmo, así como a súa habilidade para abordala satisfactoriamente e a desenvolverse noutras dimensións humanas: autonomía persoal, relación interpersonal, etc. No proxecto do IES ILLA DE SARÓN de Secundaria, decidimos

focalizar o traballo en cinco valores, que consideramos fundamentais nesta etapa educativa. Son os seguintes:

1. Respecto.

- A un mesmo: autoestima, dignidade, esforzo persoal, honestidade, proxecto de vida.
- Aos demais: empatía, escoita activa, diálogo, resolución de conflitos. Pódese traballar co enfoque de deber (temos o deber de respectar aos demais).
- Ás culturas: ideas, linguas, costumes, patrimonio. Aos animais: evitar o dano innecesario, evitar a extinción de especies. - Á natureza: evitar a deterioración ambiental, evitar a extinción de especies.

2. Responsabilidade

- Fronte ás tarefas persoais e de grupo: esforzo, compromiso. - Fronte ás normas sociais: civismo, cidadanía. Pódese traballar co enfoque de deber (?temos o deber de??).
- Fronte aos conflitos e dilemas morais: información fiable, sentido crítico, posicionamento. - Fronte ao consumismo: consumo responsable e racional de produtos.
- Fronte ás xeracións vindeiras: desenvolvemento sustentable, ética global a longo prazo.

3. Xustiza

- Dereito á igualdade, con especial referencia á igualdade efectiva entre homes e mulleres e a prevención da violencia de xénero, e aos valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.
- Dereito á alimentación.
- Dereito á saúde.
- Dereito á educación.
- Dereito á paz, mediante o fomento da aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social.
- Dereito á xustiza internacional, baseado nos valores que sustentan a liberdade, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos e o rexeitamento á violencia terrorista, a pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e consideración ás vítimas do terrorismo e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.

4. Solidariedade

- Coas persoas próximas que senten fráxiles e indefensas ante a súa día a día.
- Coas persoas que padecen unha enfermidade grave ou limitación dalgún tipo.
- Cos inmigrantes, refuxiados e desprazados.
- Coas vítimas do desequilibrio económico mundial.
- Coas vítimas de conflitos armados.
- Coas vítimas de desastres naturais.

5. Creatividade e esperanza

- O impulso de buscar alternativas.
- A confianza en que é posible mellorar as situacións difíciles, os conflitos, ás persoas, o mundo en xeral.

10.2. MEDIDAS PREVISTAS PARA ESTIMULAR O INTERESE E O HÁBITO DA LECTURA E DA MELLORA DA EXPRESIÓN ORAL E ESCRITA

Sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas das materias da etapa, e en cumprimento do disposto na Orde 362/2015, de 4 de maio, na área de Valores Éticos traballaranse distintos elementos transversais de carácter instrumental, un dos cales fai fincapé na adopción de medidas para estimular o hábito da lectura e mellorar a comprensión e a expresión oral e escrita. A materia de Valores Éticos esixe a configuración e a transmisión de ideas e informacións. Así pois, o coidado na precisión dos termos, no encadenamiento adecuado das ideas ou na expresión verbal das

relacións fará efectiva a contribución desta materia ao desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística. O uso sistemático do debate sobre distintos aspectos contribúe tamén ao desenvolvemento desta competencia, porque esixe exercitarse en escoita, a exposición e a argumentación. Da mesma maneira, o feito de comunicar ideas e opinións, imprescindibles para desenvolver unha actitude crítica e responsable sobre as múltiples facetas relacionadas coa actividade humana, persoal e social, fomenta o uso, tanto da linguaxe verbal como do escrito. Tamén a valoración crítica das mensaxes explícitas e implícitas nos medios de comunicación (como, por exemplo, na prensa), pode partir da lectura de artigos, tanto nos xornais como en revistas especializadas, que, de paso, servirán para estimular o hábito pola lectura. O dominio e progreso da competencia lingüística no seu catro dimensións (comunicación oral: escoitar e falar; e comunicación escrita: ler e escribir), haberá de comprobarse a través do uso que o alumnado fai en situacións comunicativas diversas. Poden servir de modelo os seguintes exemplos de situacións, actividades e tarefas (que, na súa maioría, realízanse a diario) que deben ser tidas en conta para avaliar o grao de consecución desta competencia:

a) Interese no hábito de lectura . Realización de tarefas de investigación nas que sexa imprescindible leer documentos de distinto tipo e soporte. Lectura de instrucións escritas para a realización de actividades, incluso lúdicas. Lecturas recomendadas: divulgativas, etc. Plan lector e participación en faladoiros literarios sobre libros do seu interese. Elaboración en común de distintos proxectos de clase: un xornal, un blogue, unha gaceta de noticias, etc.

b) Expresión escrita: ler e escribir . Análise de textos e enunciados, para potenciar a corrección. Uso de distintos soportes e tipoloxías textuais (textos técnicos, táboas de datos, dicionarios, atlas, manuais, prensa, internet, etc.). Lectura en voz alta e en silencio. Lectura en voz alta, en todas as sesións de clase, da parte correspondente aos contidos que se van a tratar nesa sesión, do libro de texto ou de calquera outro documento usado como recurso, para avaliar aspectos como a velocidade, a corrección, a entonación, o ritmo, etc. A partir da lectura do enunciado das actividades a desenvolver, obter a idea principal e parafrasear a cuestión que se propón, para poder dar a resposta adecuada; isto é particularmente importante na lectura dos enunciados dos exercicios escritos. A partir da lectura dun texto determinado (xornal, revista, etc.), indicar que cadro, que representación, que gráfico ou que título, entre diversos posibles, é o máis adecuado para referirse ao conxunto do texto ou a algunha parte do mesmo. Tamén a lectura pode ser o punto de partida para extraer conclusións; comprender e establecer relacións cronolóxicas ou de causa-efecto entre unha serie de accións; considerar alternativas; elaborar hipótese, diferenciar feitos de opinións e suposicións, etc. Procura e realización de biografías de grandes persoaxes, e lectura parcial das mesmas. Elaborar todo tipo de producións escritas: ? Compor un texto libre sobre un tema determinado, a partir dalgunha razón que o faga necesario. A partir da lectura dun texto determinado, elaborar resumos, esquemas ou informes. Creacións literarias propias (ensaos, cómics, etc.). Escritura social. Enquisas. Panfletos, murais, guións, pósteres, etc. Escribir ao ditado ou realizar outro exercicio ou actividade que o profesor poida propor en calquera momento como complemento aos contidos tratados nas sesións de traballo. Uso do TIC.

c) Expresión oral: escoitar e falar. Exposición de temas ante o grupo, con apoio (no seu caso) de imaxes ou outras ferramentas (PPT, esquemas, guións, etc.), das producións realizadas persoalmente ou en grupo, sobre algún dos temas que poden tratarse en clase. Debate construtivo, respectando e aceptando as opinións dos demais, como resposta a preguntas concretas ou a cuestións máis xerais, como poden ser: Que sabes de?? Que pensas de?? Que valor dás a??Que consello darías neste caso?, etc. ? Discusións razoadas sobre cuestións contidas nos textos. ? A recreación de situacións da vida cotiá, onde se representan os papeis dos protagonistas reais (unha situación vivida na aula, na rúa, coñecida a través dos medios de comunicación). O diálogo á mantenta de situacións que se viviron anteriormente e que agora son mellor descritas, interpretadas, analizadas e valoradas. A simulación de situacións que se propoñen, nas cales participan personaxes en conflito, con opinións contrarias, con expectativas diferenciadas, onde o alumno finxirá a defensa daquilo contrario ao que pensa, ou terá que identificarse claramente coa maneira de ser dalgún personaxe desta situación. Comunicar oralmente o que leron, parafraseando, reelaborando ou interpretando correctamente os

contidos. Interaccións orais en pequeno grupo ou en traballo por parellas. Resumir oralmente o lido. Produción de esquemas e debuxos. Elaboración dun guión para presentar o texto fronte a un grupo de compañeiros, e transformación da estrutura do texto. Escribir ou debuxar o contido lido nun texto. Actividades de traballo cooperativo para aprender dos outros e cos outros; e, sobre todo, para propiciar situacións de intercambios e interaccións orais. Parafrasear oralmente os enunciados das actividades, utilizando as súas propias palabras.

Dramatizacións. Explicacións e informes orais. Entrevistas. Presentación de diapositivas, debuxos, fotografías, mapas, etc., para que o alumno, individualmente ou en grupo, describa, narre, explique, razoe, xustifique e valore o propósito da información que ofrecen eses materiais.

10.3. USO DAS TIC

Outro elemento transversal de carácter instrumental de particular interese nesta etapa educativa é o da comunicación audiovisual e o uso das Tecnoloxías da Información e a Comunicación (TIC). As TIC están cada vez máis presentes na nosa sociedade e forman parte da nosa vida cotiá, e supoñen un valioso auxiliar para o ensino que pode enriquecer a metodoloxía didáctica. Desde esta realidade, consideramos imprescindible a súa incorporación nas aulas de Educación Secundaria como ferramenta que axudará a desenrolar no alumnado diferentes habilidades, que van desde o acceso á información ata a súa transmisión en distintos soportes, unha vez tratada, incluíndo a utilización das TIC como elemento esencial para informarse, aprender e comunicarse. Outro factor de capital importancia é a utilización segura e crítica das TIC, tanto para o traballo como no lecer. Neste sentido, é fundamental informar e formar ao alumnado sobre as situacións de risco derivadas da súa utilización, e como previlas e denuncialas. O uso das TIC implica aprender a utilizar equipamentos e ferramentas específicos, o que leva familiarizarse con estratexias que permitan identificar e resolver pequenos problemas rutineiros de software e de hardware. Susténtase no uso de diferentes equipos (computadores, tabletas, booklets, etc.) para obter, avaliar, almacenar, producir, presentar e intercambiar información, e comunicarse e participar en redes sociais e de colaboración a través de internet. As TIC ofrecen ao alumnado a posibilidade de actuar con destreza e seguridade na sociedade da información e a comunicación, aprender ao longo da vida e comunicarse sen as limitacións das distancias xeográficas nin dos horarios ríxidos dos centros educativos.

Ademais, pode utilizalas como ferramenta para organizar a información, procesala e orientala cara á aprendizaxe, o traballo e o lecer. A incorporación das TIC á aula contempla varias vías de tratamento que deben ser complementarias:

1. Como fin en si mesmas: teñen como obxectivo ofrecer ao alumnado coñecementos e destrezas básicas sobre informática, manexo de programas e mantemento básico (instalar e desinstalar programas; gardar, organizar e recuperar información; formatear; imprimir, etc.).
2. Como medio: o seu obxectivo é sacar todo o proveito posible das potencialidades dunha ferramenta que se configura como o principal medio de información e comunicación no mundo actual. Ao finalizar a Educación Secundaria Obrigatoria, os alumnos deben ser capaces de buscar, almacenar e editar información, e interactuar mediante distintas ferramentas (blogues, chats, correo electrónico, plataformas sociais e educativas, etc.). Con carácter xeral, potenciaranse actividades nas que haxa que realizar unha lectura e comprensión crítica dos medios de comunicación (televisión, cinema, vídeo, radio, fotografía, materiais impresos ou en formato dixital, etc.), nas que prevaleza o desenvolvemento do pensamento crítico e a capacidade creativa a través da análise e a produción de materiais audiovisuais. En canto á utilización das TIC na materia de Valores Éticos, neste ámbito teñen cabida desde a utilización de diapositivas ou vídeo ata a visualización ou realización de presentacións, o traballo con recursos multimedia, pasando pola procura e selección de información en internet, a utilización de follas de cálculo e procesadores de texto, ata o desenvolvemento de blogues de aula, o tratamento de imaxes, etc.

As principais ferramentas TIC dispoñibles e algúns exemplos das súas utilidades concretas son:

1. Uso de procesadores de texto para redactar, revisar ortografía, facer resumos, engadir títulos, imaxes, hiperligazóns, gráficos e esquemas sinxelos, etc.

2. Uso de follas de cálculo sinxelas para organizar información (datos) e presentala en forma gráfica.
3. Utilización de programas de correo electrónico.
4. Usos e opcións básicas dos programas de navegación.
5. Uso de enciclopedias virtuais.
6. Uso de periféricos: escáner, impresora, etc.
7. Uso sinxelo de programas de presentación (PowerPoint, Prezzi, etc.): traballos multimedia, presentacións creativas de textos, esquemas ou realización de diapositivas.
8. Internet: procura e selección crítica de información.

10.4. OUTROS ELEMENTOS TRANSVERSAIS DO CURRÍCULO

Ademais dos elementos transversais de carácter instrumental que se acaban de mencionar, desde Valores Éticos trátanse outros contidos transversais e comúns, que deben afrontarse en todas as materias. No apartado de educación en valores, xa se puxo de manifesto o particular compromiso desta materia na educación cívica e constitucional, baseada no coñecemento e respecto polos valores constitucionais de liberdade, xustiza, igualdade e pluralismo político, con especial atención aos dereitos e deberes fundamentais: igualdade ante a lei, dereito á vida, liberdade relixiosa e ideolóxica, liberdade persoal, liberdade de expresión, dereito de reunión, asociación e participación, dereito á educación, ao traballo, etc.

A evolución do alumnado nesta etapa, o desenvolvemento do pensamento formal abstracto (por medio da construción de hipótese e o establecemento de relacións de causalidade múltiple), a posibilidade de superar trazos egocéntricos e o progreso na dimensión socioafectiva e moral, fai procedente unha maior profundización no estudo dos aspectos de coñecemento dos aspectos que configuran a materia desde un enfoque máis disciplinar e, ao tempo compatible co interdisciplinar grazas ás achegas das outras materias que configuran o curso e o ciclo.

Esta materia pretende profundar nos coñecementos e valores deste ámbito de aprendizaxe, valoración e relación. Constitúe un espazo que, conxugado con outros, busca unha cooperación activa para que a mocidade aprenda a convivir nunha sociedade plural e globalizada na que a cidadanía, ademais dos aspectos civís, políticos e sociais que ha ido incorporando en etapas históricas anteriores, inclúa como referente a universalidade dos dereitos humanos que, recoñecendo as diferenzas, procuran a cohesión social.

Iso maniféstase en varios aspectos que pasamos a destacar:

- Favorece o desenvolvemento de persoas libres e íntegras a través da consolidación da autoestima, a dignidade persoal, a liberdade, a responsabilidade e a formación de futuros cidadáns con criterio propio, respectuosos, participativos e solidarios, que coñezan os seus dereitos, asuman os seus deberes e desenvolver hábitos cívicos para que poidan exercer a cidadanía de forma eficaz e responsable.
- Prepara para que os alumnos aprendan a expor as súas opinións e xuízos propios con argumentos razoados e capacidade para aceptar as opinións dos outros. Iso só pode lograrse mediante a práctica efectiva do diálogo. Ela mostrará que é a mellor estratexia para abordar os conflitos de forma non violenta.
- Promociona vías para o exercicio da cidadanía democrática como parte do conxunto dos obxectivos e actividades educativas, na mesma liña en que o fan distintos organismos internacionais.
- Achega instrumentos concretos para o desenvolvemento de propósitos definidos pola Unión Europea como velar porque se promova realmente, entre a comunidade escolar, a aprendizaxe dos valores democráticos e da participación co fin de preparar ás persoas para a cidadanía activa.
- Facilita a preparación e realización de debates sobre aspectos relevantes da realidade como unha poderosa estratexia de traballo na aula, ademais da análise comparativa e avaliación crítica da información á que teñen acceso sobre un mesmo feito ou cuestión de actualidade.

- Analízanse e estudan os valores que deben sustentar, de acordo coa nosa Constitución, a convivencia social e o rexeitamento a calquera discriminación por razón de nacemento, raza, sexo, relixión, opinión ou calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social.
- Favorece, dun modo crítico, progresivamente reflexivo, o exercicio da liberdade, dos dereitos e dos deberes individuais e sociais nun clima de respecto cara a outras persoas e outras posturas morais, políticas e relixiosas diferentes da propia.
- Estúdanse as medidas e argumentos de valoración relacionados coa construción de sociedades cohesionadas, libres, prósperas, equitativas e xustas. Pola súa especial relevancia, tamén se prestará particular interese ás actividades que potencien a igualdade efectiva entre homes e mulleres e a prevención da violencia de xénero, así como a aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza e a igualdade, e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia. Adoptarase unha postura decidida a favor da prevención da violencia de xénero, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia, incluído o estudo do Holocausto xudeu como feito histórico. Outro obxectivo é valorar positivamente a diversidade humana, impedindo o xurdimento de condutas xenófobas ou intolerantes, así como a incorporación de elementos curriculares relacionados co desenvolvemento sustentable e o medioambiente. Ademais, prestarase atención ao desenvolvemento de habilidades que estimulen a adquisición e desenvolvemento do espírito emprendedor, a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo, a capacidade de comunicación, a adaptabilidade, a observación e a análise, a capacidade de síntese, a visión emprendedora e o sentido crítico.

Con este fin, propóranse actividades que axuden a: Adquirir estratexias que axuden a resolver problemas: identificar os datos e interpretalos, recoñecer que datos faltan para poder resolver o problema, identificar a pregunta e analizar que é o que se nos pregunta. Desenvolver exercicios de creatividade colectiva entre os alumnos que axuden a resolver unha necesidade cotiá. Ter iniciativa persoal e tomar decisións desde o seu espírito crítico. Aprender a equivocarse e ofrecer as súas propias respostas. Traballar en equipo, negociar, cooperar e construír acordos. Desenvolver habilidades cognitivas (expresión e comunicación oral, escrita e plástica; aplicación de recursos TIC na aula, etc.) e sociais (comunicación, cooperación, capacidade de relación coa contorna, empatía, habilidades directivas, capacidade de planificación, toma de decisións e asunción de responsabilidades, capacidade organizativa, etc.)

11. METODOLOXÍA

A metodoloxía didáctica enténdese como o conxunto de estratexias, procedementos e accións organizadas e planificadas polo profesorado, coa finalidade de posibilitar a aprendizaxe do alumnado e o logro dos obxectivos expostos.

11.1. METODOLOXÍA XERAL

Os principios psicopedagóxicos xenerais xorden das teorías do proceso de ensino e aprendizaxe, que, á súa vez, despréndense do marco teórico ou paradigma que as ampara. O noso enfoque baséase nos principios xerais ou ideas-eixo seguintes:

1. Partir do nivel de desenvolvemento do alumno. Este principio esixe atender simultaneamente ao nivel de competencia cognitiva correspondente ao nivel de desenvolvemento no que se atopan os alumnos, por unha banda, e aos coñecementos previos que estes posúen en relación co que se quere que aprendan, por outra. Isto débese a que o inicio dunha nova aprendizaxe escolar debe comezar a partir dos conceptos, representacións e coñecementos que construíu o alumno nas súas experiencias previas.

2. Asegurar a construción de aprendizaxes significativosy a aplicación dos coñecementos á vida. Para asegurar unha aprendizaxe significativa deben cumprirse varias condicións. En primeiro lugar, o contido debe ser potencialmente significativo (significatividade), tanto desde o punto de vista da estrutura lóxica da materia que se está traballando como da estrutura psicolóxica do alumno. En segundo lugar, é necesario que o alumno teña unha actitude favorable para aprender significativamente, é dicir, que estea motivado para conectar o novo que está a aprender co que el xa sabe, co fin de modificar as estruturas cognitivas anteriores. Se se producen aprendizaxes verdadeiramente significativas, conséguense un dos obxectivos principais da educación: asegurar a funcionalidade do aprendido; é dicir, que os coñecementos adquiridos poidan ser utilizados nas circunstancias reais nas que os alumnos os necesiten (transferencia).

3. Facilitar a realización de aprendizaxes significativas por si sós. É necesario que os alumnos sexan capaces de aprender a aprender. Para iso hai que prestar especial atención á adquisición de estratexias de planificación da propia aprendizaxe e ao funcionamento da memoria comprensiva. A memoria non é só o recordo do aprendido, senón tamén o punto de partida para realizar novas aprendizaxes. Canto máis rica sexa a estrutura cognitiva onde se almacena a información e as aprendizaxes realizadas, máis fácil será poder realizar aprendizaxes significativas por un mesmo.

4. Modificar esquemas de coñecemento. A estrutura cognitiva dos alumnos concíbese como un conxunto de esquemas de coñecemento que recollen unha serie de informacións, que poden estar organizadas en maior ou menor grao e, por tanto, ser máis ou menos adecuadas á realidade. Durante o proceso de aprendizaxe, o alumno debería recibir informacións que entren en contradición cos coñecementos que ata ese momento posúe e que, dese modo, rompan o equilibrio inicial dos seus esquemas de coñecemento. Superada esta fase, volverá o reequilibrio, o que supón unha nova seguridade cognitiva, grazas á acomodación de novos coñecementos, pois só desa maneira pódese aprender significativamente.

5. Adestrar diferentes estratexias de metacognición. Unha maneira de asegurar que os alumnos aprenden a aprender, a pensar, é facilitarles ferramentas que lles permitan reflexionar sobre aquilo que lles funciona ben e aquilo que non logran facer como querían ou se lles pedía; desta maneira consolidan formas de actuar exitosas e descartan as demais. Ademais, mediante a metacognición, os alumnos son conscientes do que saben e, por tanto, poden profundar nese coñecemento e aplicalo con seguridade en situacións novas (transferencia), tanto de aprendizaxe como da vida real.

6. Potenciar a actividade e interactividade nos procesos de aprendizaxe. A actividade consiste en establecer relacións ricas e dinámicas entre o novo contido e os coñecementos previos que o alumno xa posúe. No entanto, é preciso considerar que, aínda que o alumno é o verdadeiro artífice do proceso de aprendizaxe, a actividade educativa é sempre interpersoal, e nela existen dous polos: o alumno e o profesor. Podemos dicir que a intervención educativa é un proceso de interactividade profesor-alumno ou alumno-alumno, no que convén distinguir entre aquilo que o alumno é capaz de facer e de aprender por si só e o que é capaz de aprender coa axuda doutras persoas. A zona que se configura entre estes dous niveis (zona de desenvolvemento próximo) delimita a marxe de incidencia da acción educativa. O profesor debe intervir naquelas actividades que un alumno non é capaz de realizar en por si, pero que pode chegar a solucionar se recibe a axuda pedagóxica conveniente. Na interacción alumno-alumno, habemos de dicir que as actividades que favorecen os traballos cooperativos, aquelas en as que se confrontan distintos puntos de vista ou nas que se establecen relacións de tipo tutorial duns alumnos con outros, favorecen moi significativamente os procesos de aprendizaxe. Principios didácticos Estes principios psicopedagóxicos implican ou se concretan nunha serie de principios didácticos, a través dos cales se especifican novos condicionantes nas formas de ensino-aprendizaxe, que constitúen un desenvolvemento máis pormenorizado dos principios metodolóxicos establecidos no currículo:

1. Asegurar a relación das actividades de ensino e aprendizaxe coa vida real do alumnado, partindo, sempre que sexa posible, da súa propia experiencia.

2. Diseñar actividades de ensino-aprendizaxe que permitan aos alumnos establecer relacións sustantivas entre os coñecementos e experiencias previas e as novas aprendizaxes, facilitando deste xeito a construción de aprendizaxes significativas.

3. Organizar os contidos ao redor de eixos que permitan abordar os problemas, as situacións e os acontecementos dentro dun contexto e na súa globalidade.
4. Favorecer a interacción alumno-profesor e alumno-alumno, para que se produza a construción de aprendizaxes significativas e a adquisición de contidos de claro compoñente cultural e social.
5. Potenciar o interese espontáneo dos alumnos no coñecemento dos códigos convencionais e instrumentos de cultura, aínda sabendo que as dificultades que estas aprendizaxes levan poden desmotivarlles; é necesario prevelas e graduar as actividades en consecuencia.
6. Ter en conta as peculiaridades de cada grupo e os ritmos de aprendizaxe de cada alumno en concreto, para adaptar os métodos e recursos ás diferentes situacións.
7. Proporcionar continuamente información ao alumno sobre o momento do proceso de aprendizaxe no que se atopa, clarificando os obxectivos que debe conseguir, facéndolle tomar conciencia das súas posibilidades e das dificultades que debe superar, e propiciando a construción de estratexias de aprendizaxe innovadoras.
8. Impulsar as relacións entre iguais proporcionando pautas que permitan a confrontación e modificación de puntos de vista, a coordinación de intereses, a toma de decisións colectivas, a axuda mutua e a superación de conflitos mediante o diálogo e a cooperación.

11.2. METODOLOXÍA ESPECÍFICA

Na formulación da materia de Valores Éticos destacan os seguintes aspectos desde o punto de vista didáctico:

O enfoque básico: o interese pola comprensión do noso mundo. Uno dos obxectivos clave nesta materia é que os alumnos reflexionen sobre o seu papel como seres humanos no mundo no que lles tocou vivir e que consecuencias, negativas e positivas, derívanse da bagaxe ética que vaian acumulando. Tamén se tenta favorecer a empatía do alumnado con culturas e mentalidades distintas da propia, e a súa implicación persoal nos problemas que afectan o mundo actual. Polo que respecta aos recursos metodolóxicos, a materia contemplará os principios de carácter psicopedagógico que constitúen a referencia esencial para unha formulación curricular coherente e integrador entre todas as materias dunha etapa que debe reunir un carácter comprensivo á vez que respectuoso coas diferenzas individuais.

Son os seguintes: A nosa actividade como profesores será considerada como mediadora e guía para o desenvolvemento da actividade construtiva do alumno. Partiremos do nivel de desenvolvemento do alumno, o que significa considerar tanto as súas capacidades como os seus coñecementos previos. Orientaremos a nosa acción a estimular no alumno a capacidade de aprender a aprender. Promoveremos a adquisición de aprendizaxes funcionais e significativas. Buscaremos formas de adaptación na axuda pedagóxica ás diferentes necesidades do alumnado. Impulsaremos un estilo de avaliación que sirva como punto de referencia á nosa actuación pedagóxica, que proporcione ao alumno información sobre o seu proceso de aprendizaxe e permita a participación do alumno no mesmo a través da autoevaluación e a coevaluación. Fomentaremos o desenvolvemento da capacidade de socialización e de autonomía do alumno. Os contidos da materia preséntanse organizados en conxuntos temáticos carácter analítico e disciplinar.

No entanto, estes conxuntos integraranse na aula a través de unidades didácticas que favorecerán a materialización do principio de inter e intradisciplinariedade por medio de procedementos tales como:

Indagación e investigación a través de hipótese e conxecturas, observación e recollida de datos, organización e análise dos datos, confrontación das hipóteses, interpretación, conclusións e comunicación das mesmas. Tratamento da información grazas á recollida e rexistro de datos, análise crítica das informacións, a inferencia e o contraste, etc. A explicación multicausal coa comprensión e a análise dos numerosos factores causales que interveñen na determinación dos fenómenos sociais e humanos. O desenvolvemento da materia desde unha perspectiva inter e intradisciplinar tamén levará a cabo a través de actitudes e valores como o rigor e a curiosidade, a conservación e valoración do patrimonio, tanto natural e medio-ambiental como artístico, cultural e

institucional e a tolerancia respecto das ideas, opinións e crenzas doutras persoas e sociedades, a valoración e defensa da paz e da sociedade democrática, a responsabilidade fronte aos problemas colectivos e o sentido da solidariedade e xustiza. O desenvolvemento das experiencias de traballo na aula, desde unha fundamentación teórica aberta e de síntese buscará a alternancia entre os dous grandes tipos de estratexias: expositivas e de indagación.

Estas estratexias materializaranse en técnicas como:

Os diálogos. Os conflitos cognitivos. Os dilemas morais. As representacións dramáticas. Os cuestionarios escritos. Os cuestionarios orais. Comentarios de distintos tipos de textos (orais, escritos, audiovisuais). A exposición oral. O debate. O coloquio. A entrevista colectiva. Os mapas de contido. A investigación bibliográfica. Os traballos de investigación.

Utilizaranse varios métodos didácticos, mesturándoos:

- Interrogativo: preguntar frecuentemente aos alumnos conforme avanzamos no desenvolvemento de cada unidade. É unha boa forma de coñecer o punto de partida e animarlles a participar.
- Inductivo: partindo da análise de fenómenos ou manifestacións particulares, chegamos á xeneralización.
- Deductivo: aplicar a fenómenos concretos proposicións de carácter xeral.
- Investigativo: propiciar procesos de procura e elaboración de informacións para favorecer a construción de novos coñecementos.
- Dialéctico: chegar a conclusións tras sucesivas fases de análises e sínteses entre todos.

11.3. ACTIVIDADES E ESTRATEXIAS DE ENSINO E APRENDIZAXE

Aínda que este apartado merece un desenvolvemento específico na programación de aula, convén citar aquí algunhas estratexias concretas aplicables ao ensino desta materia. A maioría delas desenvólvense en actividades que se axustan ao seguinte proceso:

Identificación e formulación de problemas. Formulación de hipótese. Procura de información. Validación de hipótese. Fundamentación de conclusións. No desenvolvemento das sucesivas actividades deberase ter en conta: Diagnóstico inicial. Traballo individual. Traballo en grupo. Posta en común para fomentar actitudes de colaboración e participación dos membros do mesmo. Debates entre os distintos grupos coa dobre intención de sacar conclusións e respectar as opinións alleas.

En conclusión, exponse unha metodoloxía activa e participativa, na que se utilizarán unha diversa tipoloxía de actividades (de introdución-motivación, de coñecementos previos, de desenvolvemento, de repetición, consolidación, funcionais ou de extrapolación, de investigación, de reforzo, de recuperación, de ampliación/profundización, globais ou finais).

O noso enfoque metodolóxico axustarase aos seguintes parámetros:

1. Diseñaranse actividades de aprendizaxe integradas que permitan aos alumnos avanzar cara aos resultados de aprendizaxe de máis dunha competencia ao mesmo tempo.
2. A acción docente promoverá que os alumnos sexan capaces de aplicar as aprendizaxes nunha diversidade de contextos.
3. Fomentarase a reflexión e investigación, así como a realización de tarefas que supoñan un reto e desafío intelectual para os alumnos.
4. Poderanse deseñar tarefas e proxectos que supoñan o uso significativo da lectura, escritura, TIC e a expresión oral mediante debates ou presentacións orais.
5. A actividade de clase favorecerá o traballo individual, o traballo en equipo e o traballo cooperativo.
6. Procurarase organizar os contidos arredor de núcleos temáticos próximos e significativos, e desenvolvelos mediante actividades con relevancia para a vida cotiá do alumnado.

7. Procurarase seleccionar materiais e recursos didácticos diversos, variados, interactivos e accesibles, tanto no que se refire ao contido como ao soporte, que permitan atender a distintos intereses, modalidades de aprendizaxe, ritmos de traballo, etc.

11.4. AGRUPAMIENTOS DE ALUMNOS

Poderanse realizar diferentes variantes de agrupamentos, en función das necesidades que expoña a resposta á diversidade e necesidades dos alumnos, e á heteroxeneidade das actividades de ensino/aprendizaxe. Así, partindo do agrupamento máis común (grupo-clase), e combinado co traballo individual, acudirase ao pequeno grupo cando se queira buscar o reforzo para os alumnos cun ritmo de aprendizaxe máis lenta ou a ampliación para aqueles que mostren un ritmo de aprendizaxe máis rápida; aos grupos flexibles cando así o requiran as actividades concretas ou cando se busque a constitución de equipos de traballo nos que o nivel de coñecemento dos seus membros sexa diferente pero exista coincidencia en canto a intereses; ou á constitución de talleres, que darán resposta a diferentes motivacións.

En calquera caso, cada profesor decidirá, á vista das peculiaridades e necesidades concretas dos seus alumnos, o tipo de agrupamento que considere máis operativo.

MODALIDADE DE AGRUPAMIENTO NECESIDADES QUE COBRE

Traballo individual - Actividades de reflexión persoal. - Actividades de control e avaliación.
Pequeno grupo (apoio) - Reforzo para alumnos con ritmo máis lento. - Ampliación para alumnos con ritmo máis rápido. - Traballos específicos. Agrupamento flexible Respostas puntuais a diferenzas en: - Nivel de coñecementos. - Ritmo de aprendizaxe. - Intereses e motivacións. Talleres - Resposta puntual a diferenzas en intereses e motivacións, en función da natureza das actividades. Polo seu valor intrínseco no fomento da adquisición e o desenvolvemento de habilidades como a autonomía, a toma de decisións responsable e o traballo en equipo, é importante que se conformen grupos de traballo heteroxéneos para realizar traballos cooperativos. Antes de iniciar os traballos, é imprescindible que se proporcionen ao alumnado ferramentas que lles axuden a organizar o traballo de maneira autónoma e consensuada: distribuír roles en función das habilidades e intereses, establecer prazos, realizar propostas, debatelas despois dunha escoita activa utilizando argumentos, tomar decisións, acordar propostas, elixir os materiais necesarios e transformar as propostas en produtos concretos. Todo iso obrigará ao alumno a reflexionar sobre a súa propia aprendizaxe, fomentará a convivencia e potenciará unha das ferramentas máis potentes e produtivas para a aprendizaxe: o ensino entre iguais.

11.5. ORGANIZACIÓN DO ESPAZO

O espazo deberá organizarse en condicións básicas de accesibilidade e non discriminación necesarias para garantir a participación de todos os alumnos nas actividades da aula e do centro. Dita organización irá en función dos distintos tipos de actividades que se poden levar a cabo:
ESPAZO ESPECIFICACIONES

- Dentro da aula - Poderanse adoptar disposicións espaciais diversas.
- Fora da aula - Biblioteca. - Sala de audiovisuais. - Sala de informática. - Salón de actos.
- Outros. Fóra do centro - Visitas e actos culturais na localidade ou fóra.

11.6. MATERIAIS E RECURSOS

Os criterios de selección dos materiais docentes curriculares que adopten os equipos docentes axústanse a un conxunto de criterios homoxéneos que proporcionan respostas efectivas ás formulacións xerais de intervención educativa e ao modelo antes proposto. De tal modo, establécense oito criterios ou directrices xerais que axudan a avaliar a pertinencia da selección:

1. Adecuación ao contexto educativo do centro.

2. Correspondencia dos obxectivos promovidos cos enunciados da programación.
3. Coherencia dos contidos propostos cos obxectivos, presenza dos diferentes tipos de contido e inclusión de temas transversais.
4. Acertada progresión dos contidos e obxectivos, a súa correspondencia co nivel e a fidelidade á lóxica interna de cada materia.
5. Adecuación aos criterios de avaliación do centro.
6. Variedade das actividades, diferente tipoloxía e a súa potencialidade para a atención ás diferenzas individuais.
7. Claridade e amenidade gráfica e expositiva.
8. Existencia doutros recursos que facilitan a tarefa educativa. Entre os recursos didácticos, o profesor poderá utilizar os seguintes: O recurso fundamental serán apuntamentos subidos á Aula Virtual. A explicación do profesor cando sexa estritamente necesaria; se non é imprescindible, mellor que os propios alumnos vaian progresando na autoaprendizaxe. Noticias e artigos de prensa. Fotocopias de textos, gráficos, cadros, táboas, etc. Visionado de programas de televisión sobre temas de interese. Proxección e comentario de películas. Debate, como ferramenta que estimula o seu interese e capacidade de reflexionar, relacións, consolidar coñecementos, recapitular, ordenar, respectar opinións, e sacar conclusións. Bibliografía de consulta na aula e na biblioteca escolar. Uso habitual das TIC.

11.7. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

A Educación Secundaria Obrigatoria organízase de acordo cos principios de educación común e de atención á diversidade dos alumnos. Por iso, a atención á diversidade debe converterse nun aspecto esencial da práctica docente diaria. No noso caso, a atención á diversidade contéplase en tres niveles ou planos: **na programación, na metodoloxía e nos materiais.**

1. Atención á diversidade na programación :

A programación debe ter en conta os contidos nos que os alumnos conseguen rendementos moi diferentes. Aínda que a práctica e resolución de problemas pode desempeñar un papel importante no traballo que se realice, o tipo de actividade concreta e os métodos que se utilicen deben adaptarse segundo o grupo de alumnos. Da mesma maneira, o grao de complexidade ou de profundidade que se alcance non pode ser sempre o mesmo. Por iso aconséllase organizar as actividades en actividades de reforzo e de ampliación, de maneira que poidan traballar sobre o mesmo contido alumnos de distintas necesidades. A programación debe tamén ter en conta que non todos os alumnos progresan á mesma velocidade, nin coa mesma profundidade. Por iso, a programación debe asegurar un nivel mínimo para todos os alumnos ao final da etapa, dando oportunidades para que se recuperen os contidos que quedaron sen consolidar no seu momento, e de profundar naqueles que máis interesen ao alumno.

2. Atención á diversidade na metodoloxía:

Desde o punto de vista metodolóxico, a atención á diversidade implica que o profesor: Detecte os coñecementos previos, para proporcionar axuda cando se detecte unha lagoa anterior. Procure que os contidos novos enlacen cos anteriores, e sexan os adecuados ao nivel cognitivo. Tente que a comprensión de cada contido sexa suficiente para que o alumno poida facer unha mínima aplicación do mesmo, e poida enlazar con outros contidos similares.

3. Atención á diversidade nos materiais utilizados :

O uso de materiais de reforzo ou de ampliación, tales como as fichas de consolidación e de profundización que o profesor pode atopar e permite atender á diversidade en función dos obxectivos que se queiran trazar. De maneira máis concreta, especifícanse a continuación os instrumentos para atender á diversidade de alumnos que se contemplaron:

Variedade metodolóxica. Variedade de actividades de reforzo e profundización. Multiplicidade de procedementos na avaliación da aprendizaxe. Diversidade de mecanismos de recuperación. Traballo en pequenos grupos. Traballos voluntarios.

Estes instrumentos poden completarse con outras medidas que permitan unha adecuada atención da diversidade, como:

Levar a cabo unha detallada avaliación inicial. Favorecer a existencia dun bo clima de aprendizaxe na aula. Insistir nos reforzos positivos para mellorar a autoestima. Aproveitar as actividades fóra da aula para lograr unha boa cohesión e integración do grupo. Se todas estas previsións non fosen suficientes, haberá que recorrer a procedementos institucionais, imprescindibles cando a diversidade ten un carácter extraordinario, como poida ser significativas deficiencias en capacidades de expresión, lectura, comprensión, ou dificultades orixinadas por incapacidade física ou psíquica. Aos alumnos con dificultades físicas ou psíquicas que lles impidan seguir o desenvolvemento normal do proxecto curricular, previo informe psicopedagógico do Departamento de Orientación, elaboraráselles, coa necesaria asesoría do mesmo, a adaptación curricular necesaria no referido a:

Adaptación de obxectivos e contidos. Gradación de criterios e procedementos de avaliación. Metodoloxía. Elección de materiais didácticos. Agrupamentos. Organización espazo-temporal. Programas de desenvolvemento individual. Reforzos ou apoios. - Adaptación ao ritmo de aprendizaxe dos alumnos

11.8. ACTIVIDADES EXTRAESCOLARES E COMPLEMENTARIAS

Considéranse actividades complementarias as planificadas polos docentes que utilicen espazos ou recursos diferentes ao resto de actividades ordinarias da área, aínda que precisen tempo adicional do horario non lectivo para a súa realización. Serán avaliábeis a efectos académicos e obrigatorios, tanto para os profesores como para os alumnos. No entanto, terán carácter voluntario para os alumnos as que se realicen fose do centro ou precisen achegas económicas das familias, nese caso garantirase a atención educativa dos alumnos que non participen nas mesmas. Entre os propósitos que perseguen este tipo de actividades destacan:

Completar a formación que reciben os alumnos nas actividades curriculares. Mellorar as relacións entre alumnos e axudarlles a adquirir habilidades sociais e de comunicación. Permitir a apertura do alumnado cara á contorna física e cultural que lle rodea. Contribuír ao desenvolvemento de valores e actitudes adecuadas relacionadas coa interacción e o respecto cara aos demais, e o coidado do patrimonio natural e cultural. Desenvolver a capacidade de participación nas actividades relacionadas coa contorna natural, social e cultural. Estimular o desexo de investigar e saber. Favorecer a sensibilidade, a curiosidade e a creatividade do alumno. Espertar o sentido da responsabilidade nas actividades que se integren e realicen.

Proposta de actividades complementarias:

Visitas a museos e institucións culturais. Celebración de efemérides: Semana cultural, Día da Paz, etc. Cinema escolar. Celebración de concursos (ensaio, debate, etc.).

12. AVALIACIÓN

A avaliación do proceso de aprendizaxe dos alumnos da Educación Secundaria Obrigatoria debe reunir estas propiedades:

Ser continua, porque debe atender á aprendizaxe como proceso, contrastando diversos momentos ou fases.

Ter carácter formativo, porque debe ter un carácter educativo e formador e ha de ser un instrumento para a mellora, tanto dos procesos de ensino como dos procesos de aprendizaxe.

Ser integradora, porque atende á consecución do conxunto dos obxectivos establecidos para a etapa e do desenvolvemento das competencias correspondentes.

Ser individualizada, porque se centra na evolución persoal de cada alumno.

Ser cualitativa, na medida que aprecia todos os aspectos que inciden en cada situación particular e avalía de maneira equilibrada diversos aspectos do alumno, non só os de carácter cognitivo. No

desenvolvemento da actividade formativa, definida como un proceso continuo, existen varios momentos clave, que inciden dunha maneira concreta no proceso de aprendizaxe:

MOMENTOS INICIAL : Permite coñecer cal é a situación de partida e actuar desde o principio de maneira axustada ás necesidades, intereses e posibilidades do alumnado. Realízase ao principio do curso ou unidade didáctica, para orientar sobre a programación, metodoloxía a utilizar, organización da aula, actividades recomendadas, etc. Utiliza distintas técnicas para establecer a situación e dinámica do grupo clase en conxunto e de cada alumno individualmente.

- Afectará máis directamente ás primeiras fases do proceso: diagnóstico das condicións previas e formulación dos obxectivos.

FORMATIVA/CONTINUA : Valora o desenvolvemento do proceso de enseñanza aprendizaxe ao longo do mesmo. Orienta as diferentes modificacións que se deben realizar sobre a marcha en función da evolución de cada alumno e do grupo, e das distintas necesidades que vaian aparecendo. Ten en conta a incidencia da acción docente.

- Aplícase ao que constitúe o núcleo do proceso de aprendizaxe: obxectivos, estratexias didácticas e accións que fan posible o seu desenvolvemento.

SUMATIVA/FINAL: Consiste na síntese da avaliación continua e constata como se realizou todo o proceso. Reflicte a situación final do proceso. Permite orientar a introdución das modificacións necesarias no proxecto curricular e a planificación de novas secuencias de ensino-aprendizaxe.

- Ocúpase dos resultados, unha vez concluído o proceso, e trata de relacionalas coas carencias e necesidades que no seu momento foron detectadas na fase do diagnóstico das condicións previas. Así mesmo, contéplase no proceso a existencia de elementos de autoevaluación e coevaluación, de maneira que os alumnos implíquense e participen no seu propio proceso de aprendizaxe. Deste xeito, a avaliación deixa de ser unha ferramenta que se centra en resaltar os erros cometidos, para converterse nunha guía para que o alumno comprenda que lle falta por conseguir e como pode logralo.

12.1. OS REFERENTES PARA A AVALIACIÓN

No epígrafe 6 e 8 establecéronse os criterios de avaliación que han de servir como referente para a avaliación, e que se concretan nos estándares de aprendizaxe avaliábeis, que son a referencia concreta fundamental á hora de avaliar. As ferramentas de avaliación que se propoñan, por tanto, non deben tentar medir o grao de consecución dos contidos en si mesmos, senón dos estándares de aprendizaxe propostos que, intrinsecamente, sempre implicará a adquisición dos contidos asociados. A modo de exemplo, propónse a seguinte desagregación para a materia de Valores Éticos:

COMPETENCIA CLAVE PESO DA MATERIA

Comunicación lingüística 15 %

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía 5 %

Competencia dixital 10 %

Aprender a aprender 15 %

Competencias sociais e cívicas 25 %

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor 15 %

Conciencia e expresións culturais 15 %

12.2. PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

Entre outros instrumentos de avaliación convén citar os seguintes: Exploración inicial Para coñecer o punto de partida, resulta de gran interese realizar unha sondaxe previa entre os alumnos. Este procedemento servirá ao profesor para comprobar os coñecementos previos sobre o tema e establecer estratexias de profundización; e para o alumno, para informarlle sobre o seu grao de coñecemento de partida. Pode facerse mediante unha breve enquisa oral ou escrita, a través dunha ficha de Avaliación Inicial. Caderno do profesor É unha ferramenta crucial no proceso de avaliación. Debe constar de fichas de seguimento personalizado, onde se anoten todos os elementos

que se deben ter en conta: asistencia, rendemento en tarefas propostas, participación, conduta, resultados das probas e traballos, etc. Para completar o caderno do profesor será necesaria a observación diaria, supervisar o caderno ou cartafol do alumno, tomar nota das súas intervencións e anotar as impresións obtidas en cada caso. Entre os aspectos que precisan dunha observación sistemática e análise de tarefas destacan:

Observación diaria: valoración do traballo de cada día, moi utilizado para calibrar hábitos e comportamentos desexables. Participación nas actividades da aula, como debates, postas en común, etc., que son un momento privilexiado para a avaliación de actitudes. O uso da correcta expresión oral será obxecto permanente de avaliación en toda clase de actividades realizadas polo alumno. Traballo, interese, orde e solidariedade dentro do grupo. Caderno de clase, no que o alumno anota os datos das explicacións, as actividades e exercicios propostos. Nel consignaranse os traballos escritos, desenvolvidos individual ou colectivamente na aula ou fóra dela, que os alumnos deban realizar a petición do profesor. O uso da correcta expresión escrita será obxecto permanente de avaliación en toda clase de actividades realizadas polo alumno. A súa actualización e corrección formal permiten avaliar o traballo, o interese e o grao de seguimento das tarefas do curso por parte de cada alumno e axudará a valorar distintas actividades, así como a organización e limpeza do mesmo.

Probas obxectivas : Deben ser o máis variadas posibles, para que teñan unha maior fiabilidade. Poden ser orais ou escritas e, á súa vez, de varios tipos: De información: con elas pódese medir a aprendizaxe de conceptos, a memorización de datos importantes, etc. De elaboración: avalían a capacidade do alumno para estruturar con coherencia a información, establecer interrelacións entre factores diversos, argumentar lóxicamente, etc. Estas tarefas competenciais perseguen a realización dun produto final significativo e próximo á contorna cotiá. De investigación: aprendizaxes baseadas en problemas . Traballos individuais ou colectivos sobre un tema calquera. Fichas de observación de actitudes do grupo-clase. Rúbricas de avaliación: Rúbricas para a avaliación: de cada unidade didáctica, da tarefa competencial. Rúbricas para a autoevaluación do alumno: da tarefa competencial, de traballo en equipo, de exposición oral e de comprensión lectora. Fichas-rexistro para a valoración da expresión oral e escrita.

Mecanismos de recuperación: Os mecanismos de recuperación están en función de todo o anteriormente exposto. Entendemos que cada alumno ha de recuperar aquilo no que non logrou os obxectivos propostos, de modo que:

- a) Deberá rectificar a súa actitude se aí está a súa dificultade.
- b) Deberá facer ou rectificar aqueles traballos que non fixo no seu momento ou fixo de modo non satisfactorio.
- c) Deberá volver estudar os contidos conceptuais ou procedimentais se esa é a súa insuficiencia. Desta maneira non pode haber un único mecanismo de recuperación, pois este axustarase á realidade dos alumnos en cada avaliación. O profesor acordará cos seus alumnos o momento máis adecuado para a realización das probas ou traballos necesarios. Os alumnos que teñan pendente de recuperación algunha avaliación anterior recibirán actividades extra de recuperación, que han de ser motivadoras, significativas e adaptadas ao modo de aprendizaxe de cada alumno, e que deben axudarlle a alcanzar os obxectivos. A modo de exemplo, proponse que a realización das devanditas actividades, nos prazos e forma que se lle establezan, podería contar un 25 % da nota de recuperación, que se completaría no 75 % restante coa nota obtida nunha proba obxectiva.

Un procedemento similar debe establecerse cos alumnos que deben recuperar a materia pendente do ano anterior. Para iso debe organizarse un calendario de entrega de actividades e de probas obxectivas que lle permitan recuperar a materia. Tamén para os alumnos que perdan o dereito á avaliación continua en función do establecido no Regulamento de Réxime Interior, debe establecerse un procedemento de actuación, preferiblemente común para todo o centro.

12.3. CRITERIOS DE CALIFICACIÓN

Han de ser coñecidos polos alumnos, porque deste xeito se mellora o proceso de ensino-aprendizaxe. O alumno debe saber que se espera del e como se lle vai a avaliar; só así poderá facer o esforzo necesario na dirección adecuada para alcanzar os obxectivos propostos. Se é necesario, débese proporcionar un modelo que imitar no seu traballo. Arbitrarase, tamén, o modo de informar os criterios de avaliación e cualificación ás familias dos alumnos, así como os criterios de promoción. A observación dos alumnos en clase, a elaboración de traballos individuais e en grupo, na súa casa e na aula, a organización de debates e actividades colectivas, as redaccións e a resposta oral e escrita a preguntas e exames serán os elementos fundamentais para a avaliación. Cada alumno deberá levar un rexistro escrito (ou caderno de clase) do que en clase se vaia desenvolvendo, e onde se reflecta o seu traballo persoal. A presentación en tempo e forma dos traballos requiridos será indispensable para aprobar a avaliación.

A **cualificación** do trimestre terá en conta todos os instrumentos de avaliación:

Traballos escritos, exposicións orais, actividades de aula, cadernos, participación e actitude.

Suporán o 100% da nota

Faltas de ortografía: cada falta de ortografía penalízase con -0,10 puntos: Se o número de faltas descende significativamente ao longo do trimestre, non se terán en conta na cualificación do alumno. Se a media de faltas está entre 0 e 2 ao longo do trimestre, a cualificación final incrementarase en 0,5 puntos. Presentación de cadernos, traballos e exames, deberán axustarse ao que se pida en cada caso: índice, paxinación, maquetación, etc. Terase moi en conta: marxes, sangrías, caligrafía e limpeza.

Observación directa da actitude mediante rúbrica para o efecto: colaboración, traballo en equipo, atención, puntualidade, etc. Será necesario alcanzar unha avaliación positiva tanto nos contidos conceptuais como nos procedimentais e actitudinais, para proceder á acumulación das porcentaxes anteriormente citadas.

Se só suspende una avaliación poderá recuperar esa soa avaliación en xuño, de volver a suspender terá que ir á convocatoria de setembro coas tres avaliacións.

No caso de ter dúas ou máis avaliacións suspensas terá que presentarse a xuño coas tres.

12.4. AVALIACIÓN FINAL ORDINARIA E EXTRAORDINARIA

A nota final será a media das tres avaliacións ponderándoa en atención ao rendemento crecente ou decrecente do alumno. Para o alumnado con cualificación negativa, elaborárase un informe individualizado no que consten os obxectivos non alcanzados e propóñanse actividades para a súa recuperación. En setembro realizarase un exame que se axustará aos contidos, estándares e criterios aquí recollidos.

Nota: non se fará media para a avaliación final si nalgunha das avaliacións a nota é inferior a un 3.

12.5. AVALIACIÓN DA PRÁCTICA DOCENTE E INDICADORES DE LOGRO

A avaliación da práctica docente debe enfocarse polo menos con relación a momentos do exercicio: 1. Programación. 2. Desenvolvemento. 3. Avaliación. A modo de modelo, propónse o seguinte exemplo de ficha de autoevaluación da práctica docente:

CLASE:

PROGRAMACIÓN INDICADORES DE LOGRO

Puntuación De 1 a 10 Observacións:

- Os obxectivos didácticos formuláronse en función dos estándares de aprendizaxe avaliábeis que concretan os criterios de avaliación.

-A selección e temporalización de contidos e actividades foi axustada.

-A programación facilitou a flexibilidade das clases, para axustarse ás necesidades e intereses dos alumnos o máis posible.

-Os criterios de avaliación e cualificación foron claros e coñecidos dos alumnos, e permitiron facer un seguimento do progreso dos alumnos.

-A programación realizouse en coordinación co resto do profesorado.

DESENVOLVEMENTO INDICADORES DE LOGRO

Puntuación De 1 a 10 Observacións :

-Antes de iniciar unha actividade, fíxose unha introdución sobre o tema para motivar aos alumnos e saber os seus coñecementos previos.

-Antes de iniciar unha actividade, expúxose e xustificou o plan de traballo (importancia, utilidade, etc.), e foron informados os criterios de avaliación.

-Os contidos e actividades relacionáronse cos intereses dos alumnos, e construíronse sobre os seus coñecementos previos.

- Ofreceuse aos alumnos un mapa conceptual do tema, para que sempre estean orientados no proceso de aprendizaxe.

-As actividades propostas foron variadas na súa tipoloxía e tipo de agrupamiento, e favoreceron a adquisición das competencias clave.

-A distribución do tempo na aula é adecuada.

-Utilizáronse recursos variados (audiovisuais, informáticos, etc.).

-Facilitáronse estratexias para comprobar que os alumnos entenden e que, no seu caso, saiban pedir aclaracións.

-Facilitáronse aos alumnos estratexias de aprendizaxe: lectura comprensiva, como buscar información, como redactar e organizar un traballo, etc.

-Favoreceuse a elaboración conxunta de normas de funcionamento na aula.

-As actividades grupales foron suficientes e significativas.

-O ambiente da clase foi adecuado e produtivo.

-Proporcionouse ao alumno información sobre o seu progreso.

-Proporcionáronse actividades alternativas cando o obxectivo non se alcanzou en primeira instancia.

-Houbo coordinación con outros profesores.

AVALIACIÓN INDICADORES DE LOGRO

Puntuación De 1 a 10 Observacións :

-Realizouse unha avaliación inicial para axustar a programación á situación real de aprendizaxe. -

Utilizáronse de maneira sistemática distintos procedementos e instrumentos de avaliación, que permitiron avaliar contidos, procedementos e actitudes.

-Os alumnos contaron con ferramentas de autocorrección, autoevaluación e coevaluación. -

Proporcionáronse actividades e procedementos para recuperar a materia, a alumnos con algunha avaliación suspensa, ou coa materia pendente do curso anterior, ou na avaliación final ordinaria.

-Os criterios de calificación propostos foron axustados e rigurosos.

PROFESORADO QUE IMPARTE A MATERIA

A materia de Valores Éticos no IES Illa de Sarón, está asociada ao departamento de Xeografía e Historia.

No curso 2019/2020, a materia está impartida por Sara Nóvoa García (3º e 4º curso), xefa do departamento de Xeografía e Historia.

Nos cursos 1º e 2º da ESO, está impartida como afín por María del Pilar López Martínez, xefa do departamento de Lingua Galega e Literatura.